

Ціна 2.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXIV.

ЛИСТОПАД — 1983 — NOVEMBER

№ 405

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор
Члени Редколегії: Тоня Гороховенч, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Карло Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 15 доларів

США — 15 доларів

АВСТРАЛІЯ — 14 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 15 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parliament, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Бостон і околиці:

Mrs. L. Djak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, U.S.A.

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Чеслав Мілош — ПОЕЗІЇ (переклав з польської мо- ви Ярослав Харчун)	1
Галина Крусь — ФОЛЬКСДОЙЧЕРКА	3
Дмитро Чуб — ФРАГМЕНТИ СПОГАДІВ ПРО І. БАГРЯНОГО	9
Микола Вірний — ПРИ ВІДСВІТАХ БЕЗСМЕРТЯ	5
Іван Майстренко — ІСТОРІЯ МОГО ПОКОЛІН- НЯ (2)	13
Оксана Вікул — РОЗДУМУВАННЯ ПРО ТАНЕЦЬ І ОБРЯДИ	15
О. Ярошівський — МОЇ СПОГАДИ ПРО ПОДО- РОЖ НА УКРАЇНУ	17
С. Кулленко — ПОМИНКИ У ВАШІНГТОНІ	20
Лев Яцкевич — ХВОРА ЦІВІЛІЗАЦІЯ	21
Петро Одарченко — СОЗ, А НЕ СОЮЗ ПРИВІТАННЯ ПРОФ. П. В. ОДАРЧЕНКОВІ ВІД УВАН I ВІД "СЛОВА"	22
Дмитро Кислиця — ПОДЯКА	23
М. Д. — ПОМЕР ПИСЬМЕННИК М. СТЕЛЬМАХ	24
никола Невідомний — КОМУ ВИ СЛУЖИТЕ, ПА- НОВЕ?	24
Юрій ошинський — ВИСТУПИ ГЕН. П. ГРИГОREN- КА В КОЛЬОРАДО	25
Сергій Дем'яненко — УНІВЕРСІЯДА З ІНШОГО БОКУ	27
Ол. Шпилька — ПЕРША ЛЮБОВ	28
Леся Богуславець — МОЯ ВІДПОВІДЬ КРИТИ- КАМ...	30
Д. Любарська — КОНЦЕРТОВЕ ТУРНЕ ПІЯНІСТА Р. РУДНИЦЬКОГО	32
Дм. Нитченко — Коротка ДОВІДКА ПРО Р. РУД- НИЦЬКОГО	33

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ

У "Нових днях" за жовтень ц. р., в статті "85ЛІТ-
ТЯ ПРОФ. М. О. МУХИ" речения на стор. 33 і 34
треба читати так: З усіх привітань треба згадати
бодай привітання голови Союзу Українок Канади
пані Марії Божик і довше слово нашого золото-
устого мітр. прот. Дмитра Фотія, який знайомий з
ювілярем ще з 1945 року.

На першій сторінці обкладинки:

Антін Павлось (1905-1954):
ГОЛОД. Теракота

- Передрукі і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право вимагати
і скорочувати надіслані матеріали.

Рік XXXIV

НОВІ ДНІ

листопад 1983

Український універсальний журнал

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Чеслав МІЛОШ

НАДВЕЧІР — ВІТЕР...

Надвечір — вітер. В коминку поліна спохованій вогонь дотліти квапить і темінь будить. Пес приліг камінно — чатує тінь, уткнувши ніс між лапи.

Отару зір прогнали хмари грізні, неслись човни в запіненій гонитві, кудись у путь шоломи йшли залізні, а з ними — хрест на стязі оксамитнім.

Вітри гули і яблуні дзвеніли овочедайно; зріла горобина. Орали ми й мечами брязкотіли — на п'ястку спимо тепер невинно.

(Із юнацьких віршів)

ПЕРЕДМІСТЯ

Пада рука зомліла
В пісок гарячий,
Падає сонце збліле
В пісок гарячий.
Фелек здає, Фелек банк тримає,
Промінь колоду гортає,
Пісок гарячий.

Навпіл — тінь димаря, трава злинляла,
Далі — цеглою місто кривавить,
Звалищ іржа та сплутаний дріт парканів,
Ребра сухі тарадайки якоїсь,
Каганчик блимнув.

Втотана пляшка порожня
В пісок гарячий,
Крапля дощу розтала
В піску гарячім.
Янек здає, Янек банк тримає,
Граєм, а час місяці гортає.
Граєм рік, другий, граєм четвертий,
І блиск зронили карти потерті
В пісок гарячий.

Далі — цеглою місто кривавить,
Сосна самотня в шинкаря в причілку,
Сліди зарослі та пустир безкрай,
Пил крейдяний, вагонів рух лінівий,
А у вагонах щось там скімлить гірко.

На мандоліну, на мандоліні
Все те заграєш.
Пальцем — по струнах,
Пісенька гарна,
Висхлеє поле,
Випита склянка, —
Більше й не треба.

Глянь — он підходить дівка весела,
Туфлі на корках, модна завивка.
Стривай, дівчино, пограйся з нами!
Висхлеє поле,
Заходить сонце.

ПРО АНГЕЛІВ

Відібрано шати білі,
Крила й буття навіть ваше.
А я у вас таки вірую,
Посланці.

Так, де праве перемінюється в ліве,
Галтована в зорі та звірі*) спадає завіса —
Там ходите ви, оглядаючи путі істинні.

Часом у нас буваєте —
Коли небо чисте на сході удосвіта,
Як пташка розучує мелодію,
Або коли яблука пахнуть надвечір
У садах, зачарованих присмерком.

Кажуть, що хтось вас видумав,
Мене ж це не переконує,
Бо й самих себе люди видумали.

А доказ — хоч би ваш голос,
Він напевно належить світлим створінням,
Легким, крилатим (а чому б і ні?),
Бліскавкою оперезаним.

Той голос у снах чув не раз я.

*) Йдеться про знаки Зодіака — Я. Х.

ПІСЕНЬКА ПРО КІНЕЦЬ СВІТУ

В день кінця світу
Бджола дзижчити над настурцій квітом,
Вовтузиться із неводом рибалка,
Дельфіни дзвінко хлюпаються в морі
І горобці на ринві, як і вчора;
Сріблиться вуж на сонці, як щоліта.

В день кінця світу

Під парасольками проходять молодиці,
У спориші заснув собі п'янічка,
До ятко закликають крамарі на хідниках,
З вітрилом жовтим човен острів обгина,
Бринить повітря хором скрипок,
Заповідаючи зоряну ніч.

А той, хто чекав блискавиць із громом,
Той обманувся,
І той, хто знаків чекав і архангельських сурм,
Не вірить, що вже почалося.
Бо, доки сонце і місяць на місці,
І доки джміль приліта до троянді,
І доки хтось родить діток рожевих, —
Ніхто не вірить, що вже почалося.

І тільки сивий дідусь, котрий був би пророком,
Але пророком не став, бо мав інший клопіт,
Бурчить, підв'язуючи помідори:
Не буде іншого кінця світу,
Не буде іншого кінця світу.

VENI CREATR

Гряди, Свят Дух.

погідним вітром — чи схиливши трави,
здіймаючи (чи й ні) стовпи вогню над нами,
у пору жнів, або, коли в долині трактор
ріллю кладе, або, коли снігами
ялици вкриті на Сьерра-Неваді.
Я — просто смертний, тож мені треба наглядних
знаків,

втомився я будовою абстракцій зависоких.
Не раз просив я, щоб фігура у костелі
для мене руку підняла — лиш раз єдиний.
Та розумію я, що знаки можуть бути тільки
людські.

Тоді збуди одну людину на землі де-небудь
(я не про себе, я ще гречности не втратив)
і зможу дай мені Тебе у ній уздріти.

ВІКНО

Коли у вікно на світанку я глянув, там яблунька
юна
й прозора стояла в блакиті.

І знов був світанок, і знову я глянув — і яблуню
бачу,
обтяжену плодом.

Ба, літ, видно, збігло чимало, але, що вві сні
причинилось,
того не згадати.

ДОЛЯ

Чи однакові жолудь і дуб сивокорий?
Чи однакові хвощ і вугілля в копальні?
Чи однакові крапля та хвиля на морі?
Чи однакові золото і перстень вінчальний?

То чому ж ти питаєш про давній вірші
Та колишніх дівчат імена призабуті?
Власну путь віднайдуть самі вірші незгірше,
Хай дівчата мої родять хлопців для інших —
Дуб я, перстень, вугілля і хвиля розкута.

ТАК МАЛО

Так мало вам сказав я —
Куці дні.
Куці ночі,
Куці літа.

Так мало вам сказав я —
Не зумів бо.
Серце мое втомилося
Від захоплень,
Розпукки,
Надії,
Печалі.

Паша левіафана
Роззывається на мене.
Голий лежав я на ріні
Пляжів безлюдних.

Поволік мене у безодню
Білій кит, званий світом.

Тепер не знаю,
Що було насправді.

Чеслав Мілош — лавреат Нобелівської літературної премії 1980 року. Вірші з польської мови переклав Ярослав Харчун. Друкуємо їх саме тепер з нагоди присудження цьогорічної нобелівської премії миру Мілошевому землякові Л. Валенсі. — Ред.

Ділимося сумною вісткою з читачами, що 1-го жовтня 1983 року помер у Філадельфії на 85-ому році життя наш щирий прихильник, публіцист і громадський діяч

бл. п. проф.

ПЕТРО МИХАЙЛОВИЧ ШИНКАР

Дружині Покійного пані Парасці, дочці Варварці, зятеві Олександрові й онукові Володимирові висловлюємо наше глибоке співчуття з приводу болючої втрати. Вічна Йому пам'ять!

РЕДАКЦІЯ

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В цьому числі, на 3 стор. обклад., останнє речення з "Засідання фундації катедри укр. студій у Торонто" і підпис Д. Нитченко належать на кінець "Коротка довідка про Р. Рудницького".

ФОЛЬКСДОЙЧЕРКА

(Із щоденника остатків)

Ті, чиї прізвища починаються на перших п'ять літер абетки, вишивалися в коридорі адміністраційного бараку. І лікарська перевірка почалася. Зіна Багацька вже наближається до дверей, поруч Марії Дибки стоїть Галя Чайчевська; щось навперебій розповідають одна одній, ніяк не можуть розлучитися. Я, змірявши поглядом чергу, заходжу всередину: маю справу до лягерфюрерки.

— Фройляйн Зіберт, мила фройль Зіберт! Це триватиме годинами... А я спокійно й спати не буду, якщо не покажу вам щось. Чи могли б вийти на кілька хвилин?

Лягерфюрерка каже Уляні, тaborovій медсестрі, що схилилася над списками, обійтися якийсь час без неї. Вона за кілька хвилин повернеться. І ми виходимо. Уже минали чергу, як Зіна, ніби пригадавши щось, перепрошую дівчат, мовляв, зараз повернеться, і йде нашим слідом.

— Оце так забалакалася! — каже Чайка Дибci. — А мені ж до Уляни треба! Вибач, докажу іншим разом... — і прямує до дверей.

— Що ти хотіла, дитино? — питає мене лягерфюрерка надворі.

— Щоб поглянули, як...

Тихесенький вечір
на землю спадає,
І сонце сідає
в темнесенький гай...

Підходить Ольга.

— Спитай її, чи нас перевели в цей табір на завжди, чи тільки на деякий час?

Зіберт не знає. На старому місці відбудовують той барак, що недавно був пошкоджений бомбою, добудовують нові. А хто там буде?.. Мабуть, французи — їх більше. Бо нема ніякого глузду переселяти нас знову туди — та ще й у побільшений табір! — коли ось цей розміром якраз для нас. (Донедавна тут жили італійки, але їх кудись переселили). А добре було б залишитися тут до кінця війни. Про краще місце й мріяти гріх. Табір, де ми жили перед тим, розташований у трикутнику — між залізницями; у сусістві складу й кількох мостів. Перші бомби завжди падали туди. Це було якесь чудо, що за ввесь час тільки одна з нас була вбита...

А тут так гарно! Із одного боку — через дорогу — цвинтар на горі. Чи фройлян любить ходити на цвинтар? До покійників у гости... Я вже кілька разів ходила. Оглядала могили, читала написи, пробувала уявити всіх живими... Це ж тільки подумати: вони жили — радили й плакали, любили й ненавиділи. І ось їх немає. І ніколи не буде... А навколо цвітуть квіти, як і раніше цвіли, світіть сонце, як і перед тим світило, щебечуть пташки. (Прада, квіти та й пташки для більшості вже інші, але ми того не завважуємо). Вони ж сплять вічним сном. Живуть ще тільки в

пам'яті найближчих... Дивний настрій опановує людину, коли відвідує цвинтар. Чи і їй знайоме це почуття?..

По другий бік табору — річка, луг, а далі — ліс. Як у раю! А в нас і пісня є, ніби про це місце складена:

Під гаєм в'ється річенка...
Як скло, вода блищити;
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

Чудова мелодія до цих слів! Шкода тільки, що ні я, ні Ольга співати не вміємо...

— Зате я співаю, — підбігає Зіна й бере лягерфюрерку під руку. — Бери її, Олю, під другу та тримай міцно! Я співатиму, а ти, — каже мені, — перекладай.

І понесла баварська річка невідомуї перед тим пісню-журбу:

Ой річечко, голубонько!
Як хвилечки твої —
Пробігли дні щасливії
І радоші мої...

Кому-кому, а нашій фройляйн відомо, яке невловиме оте щастя. Це ж вона, не одружившися, повдовіла за першої світової війни. І тому, кажуть, черства й безсердечна, як усі старі панни. А француженки то й згадувати її спокійно не можуть. Кажуть, що майже всіх перемолотила. Вони страйкували, домагалися, щоб її забрали від них. На їхнє щастя навезли остатців. Ударила пару дівчат і в нашому таборі... Я не раз звертаю увагу товаришок на одну рису її вдачі: коли вона — аж ой сердита! — свариться, а підйди збоку й спитай щось — завжди відповідає приязно. Не так, як молода фройляйн Павля, що в такі хвилини "відгавкується"...

Наш гурт непомітно виріс. Уже Й Чайка стоїть поруч, підспівує за іншими:

Як хороше, як весело
На білім світі жити!..

А який чорний оцей світ для тих, що поранені-пошматовані, борються зі смертю! Скільки матерів утратило дітей, скільки дітей осиротіло!.. І хто, божевільний, придумав оцю війну?..

Я ж тільки захід сонця хотіла її показати, а це вже й мені з Ольгою пора приєднуватися до черги! Фройляйн дякує, що вивели її із задушливої кімнати. Лікар і медсестра обійтуться без неї.

Та й наша Уляна сидить там... Колись, як уже забудеться війна, згадуватиме, яких мілих дівчат мала в таборі, що в такі вечори чудові, як оцей*, пам'ятали й про неї...

Лишивши вдвох із Ольгою, якийсь час мовчимо. Першою обізвалася Ольга:

— Я ж знала, що найтяжчу частину тільки ти зможеш виконати.

— Але тільки ти могла до такого додуматися!

Я б не знала, що робити... Ну, а далі що? Кінця війни й не видно, а ця таємниця сама незабаром закричить на повний голос. Скільки вже місяців — два чи три?

— Щоб виграти пару тижнів, щоб передчасно не рознеслося по таборі... Ти й Чайка не зрадить нікому, Уляна також ні: з нею ніхто не дружить, а лягерфюрерці казати ж не буде, як помогала дурити. Ми її ще вчора вмовили, а щоб не передумала, відразу й заплатили: Зіна дала значок на сімсот грамів пирога. Заплачено й тим двом, що за абеткою — одна перед, а друга — після Зіни. Їх треба було втасманити. Бо перша ще не вийде, а друга зайде, як підставна Багацька буде на перевірці. Щоб ці дівчата не роздзвонили!. Решту зробить Зінина майбутня свекруха...

— А як не захоче?

*Друга половина травня 1944 р.

— Він єдиний син, і батьки одобрять його вибір. Та вони й неприхильні до тутешніх німців і не схвалюють їхніх законів. Навіть їхати до Німеччини не хотять, а зупинилися в Австрії. І якщо не зможуть після війни повернутися на батьківщину, то думають там і поселитися...

— Чому ж до цього часу нічого не зробили?

— Бо про таке в листі не пишеться, а поїздку відкладав. Через оцю саму перевірку. Вона вже давно йде по інших тaborах...

Другого дня, після праці, їдемо (недавно німці дозволили й остівцям — у робочі дні — їздити трамваями) в напрямі нашого старого тaborу: у тій частині міста призначено обом нам побачення. На Люгтпольдерені, у парку, ресторан, під деревом — накритий стіл. Хоч і проїхали одну зупинку далі, непомітно підкрастися нам не вдалося. "Ромео" і "Джульєта" розгадали наш намір.

— Ви ж мої рятівниці! — простягає нам руки Адольф. — Отак у дурні пошили німаків! І врятували мою родину. Відсвяткуймо ж першу перемогу...

Ледве минуло кілька днів, як поїхав Адольф, а вже майстер через німкіню — Зінину начальницю — посилає її до шефа. Мовляв, доктор Грисгаммер ласково просить її на розмову. Ідучи цехом, Зіна повертає до нашого столу.

— Спостерігайте, дівчата, як німкені шепчуться поміж собою. Одно-однісіньке слово — "фольксдойчерін" — змінило їхнє ставлення до людини. Як це сумно... А ще прикріше, що це ж і наші ставитимуться до мене інакше: відтепер — вороже. Та нічого не вдію. Отже, надивляйтесь на мене, поки я остівка! І побажайте мені щастя на новій дорозі, серед чужих людей...

Зіна ще не повернулася, і ми, зрозуміло, не повинні знати причини виклику її до шефа.

— Чи щось тралося? — питано молоденьку німкіню, що сидить навпроти. — Чому всі радісні такі? Гарна якась новина?

— Ще й яка! — чую відповідь, — то й так було видно, що в Зіни, як не обое, то одне з батьків — напевно німецького роду. Ми не раз говорили про це, і — не помилилися! Бо тільки німкені такі! Яка вона красуня, яке в неї пишне кучеряве волосся, як гордо проходить цехом, ні на кого не дивлячись...

— Оце її твердження та потребує пояснення,

— каже мені збоку Ольга, — не дивиться на німців...

— .. тільки німкеня потрапить такою гордою бути. Зносила, бідна, усе лихо, а ніколи й словом не заінтулалася, що в неї німецька кров...

— А як же це виявилося? — дивуюсь, — бо й нам же вона нічого такого не казала.

— То довга історія! Одна родина з Австрії увесь час її розшукувала, і, знайшовши, написала на фабрику. Вони добре знали покійну Маргариту, Зінину матір. І не тільки вони, а всі німецькі поселенці — від Чорного моря по Волгу. Та й сам Багацький майже німець. Тільки далекий прадід українцем був. Знаєте ж, Зіниного батька розстріляли... Бідна сирітка! — німкеня ще більше забідкалася, згадавши, що Ольга — на її думку — ненавидить німців. Бо чим іншим пояснити, що вона не хоче навчитися не то говорити по-німецькому, а хоча б кілька слів розуміти? Як довідається про Зіну, то це й до неї неприхильна буде.

Я усміхаюсь, слухаючи, як Ольга бубонить над своєю роботою:

— Дурна вона! Зіні самій ще й не снилася така біографія, як я її вже для неї складала.

— Дещо й Зіна підказала: таке, як розстріляний батько й сирітство — не забувається...

Адольф привіз від батьків доповнення біографії, увесь Зінин родовід. Щоб не засипалася на комісіях. І комісії всі ствердили, що в її жилах, без сумніву, тече німецька кров. Відпоровши значок "ОСТ", пішла вона з тaborу, щоб за кілька тижнів — перед від'їздом до Австрії — забігти в цех попрощатися. І була це вже не Зіна Багацька, остівка, а фрау Ріхерт. Саркастично оповіла нам, як її навперебивки вітали та дякували, що в час коли стільки німців гине на будовах "Нової Європи", з'явилася до них не з порожніми руками. Несе ж бо неоцінений дарунок — новогого будівника...

Вона пішла, а ми посхиливши низькі над роботою голови, сиділи сумні.

І чому саме — Зіна?! Не брав би такий жаль, коли б це була якась інша дівчина...

— Не журімось, — зідхнувши каже Ольга: — повернеться після війни в Україну, і їхні діти стануть нашими...

АНГЛІЙСЬКІ РАПОРТИ ПРО ГЕТЬМАНА МАЗЕПУ

Цього року з'явилася книжка в опрацюванні проф. д-ра Теодора Мацькова під заголовком English Reports on Mazepa: Hetman of Ukraine and Prince of the Holy Roman Empire, 1687-1709".

Книжка має 177 стор., 110 ілюстрацій і три географічні карти. У ній змальовано постати гетьмана Івана Мазепи на підставі мемуарів і звідомлень англійських дипломатів. Особливо цікаві в цій книжці мемуари генералів Патріка Гордона й Александра Гордона, капітана Джона Перрі, Генрі Брюса та Даніеля Дефо.

Працю д-ра Т. Мацькова, в ціні 17 доларів, можна набути, звернувшись на адресу:

Ukrainian Historical Association
P.O. Box 312, Kent, Ohio, 44240.

ПРИ ВІДСВІТАХ БЕЗСМЕРТЯ

(До 75-ліття В. К. Барки. Продовження)

Василь Костянтинович Барка й у своєму творі "Вершник неба" розповідає про "Одкровення" чи "Апокаліпсис". До речі він є перекладачем "Окровення" в книзі "Святе письмо Старого та Нового Завіту", виданого в Римі видавництвом оо. Василіян, 1963 року. Переклад здійснений за оригінальними єврейськими, арамайськими та грецькими текстами. В. Барці належить також переклад кінцевої частини згаданої книги, до якої він робить такий вступ:

"Одкровення, по-грецькому Апокаліпсис, є остання книга св. Письма, яка замикає біблійний канон; у ній завершується біблійне надхнення. Сам автор називає цю книгу: "Откровення Ісуса Христа", або "Пророцтво". (...)

Головна тема книги "Одкровення" — це "останні часи", або есхатологія, яка, почавши від Христа, триватиме до воскресіння мертвих і загального суду.

Автор Апокаліпси радо послуговується символами. В описі видіння передає думки й поняття, які об'явив йому Господь Бог, різними символами — умовними знаками, що не раз зливаються, творячи своєрідний ланцюг подій і піддаються різним тлумаченням та подекуди утруднюють пояснення. Через те склалася помилкова думка, мовляв, Одкровення — найтрудніша книга св. Письма.¹³)...

Коли читаю це місце, завжди думаю про символіку слів у творах Василя Барки. Тут треба, мабуть, шукати ключа до зрозуміння його творчості.

Інші його перекладні твори, які мають виняткову мистецьку вартість, це — "Божественна комедія" Данте (фрагменти) та "Король Лір" В. Шекспіра. Близькучу оцінку перекладацьких здібностей ювіляра зробив свого часу літературознавець Ігор Костецький:¹⁴

**

Василь Костянтинович Барка передусім поет. У 1981 році з'явились чотири томи його строфічного роману — "Свідок для сонця шестикрилих". Нижче друкуємо його "Нотатки до графіки від поеми "Свідок" з якими кожному шанувальнику поезії, зокрема модерністичної поезії Василя Барки, обов'язково слід ознайомитись.¹⁵)

НОТАТКИ ДО ГРАФІКИ ВІД ПОЕМИ "СВІДОК"

Читаючи Біблію, я знайшов: сили Божі в історичному житті посилають імпульси в основному і найчастіше не через відносини речовинностей у подіях, але через характери людей, через їх душевні стани, їх серця.

В ході життя, в збірності перемін, незнану "логіку" того, що відбувається, треба шукати в діях

Василь К. Барка

т. м. "невизначених домінант": через драматизм внутрішнього життя, — в душах багатьох окремих осіб; через той драматизм, звідки потім виплив імпульсів відзначається в складних міжлюдських взаєминах і сципленах подій з речовинними складаннями.

Повторно я згадую ідею Юнга: про *випадок*, як вияв невідомої нам досі логіки життєвого відбування (або, по Бергсону, випадок — це наш грішний псевдонім чуда). Її треба шукати. В ній знайшовся зовсім новий "порядок" для поеми. Шукати — як? Вона ж бо скована в малоприступних для людини феноменостях буття. Аналітичний шлях відпав.

Підхожий шлях: вчування, рефлексу, інтуїтивного знаходу і здогаду.

Через особливості ліричного виспіву, коли виявляються незнані імпульси.

Вести поему випадalo в новопобудованих строjax роману: з такою "кладеністю", щоб, як у "дзеркальних" відбитках, незнана логіка життя сама відобразилась.

Через побудовну суцільність і мелодійні виголоси в мові — повинна виявитися сама.

Спотребувався особливий, нововинайдений склад строф, з безперервними потоками рівнобіжних рим і в'яззю самих строф: від початку до кінця.

Вкрай напруженна імажинативність тропів повинна була додати і свої пробліски: постійно, з "закритого простору".

Для сюжету найважливіші обриси я вибрал з життєвих перемін, що був їх свідком і учасником: скрізь для вияву незнаного, вибрал їх — особливо напружені.

Віддзеркалення постійності і незнаної "логіки" життя потрібні для вищої правди твору: для вияву впливів, імпульсів від безперервно діючого світла

з ... сфери Божого перебування. Відтіля йдуть рятівничі провиди для окремих душ: відвернути від погибельності гріховних глибин; спрямувати до поступу на щаблях просвітлення духовного (там кілька "проектів" Кружель, Річкаль, Палатник) і до джерельних висот, — їх уособлено в постійному "супутному" привиді старичка Сковороди; про нього ж написана дисертація Федора Озовинця. Залежно від тих провидів, складається доля і головних героїв поеми і другорядних осіб.

Подійність має суто духовний характер, і тому побудовані "дзеркала" повинні бути не формально-поетичні, але суттєві для життя душі і серця: в циклях внутрішніх станів, параболях для вічного значення тощо; це т. м. духовна структурність над подіями, супроти формальних літературно-ремісничих "порядків" для них.

В американському журналі "Time" від 11 липня 1977 року, на сторінці 35, дано коловорів знімки з картини радянського мальра Іллі Глазунова: "Містерія ХХ століття". Її заборонили виставляти в Москві. Через композицію проходить великий потік мучительного життя, викликаний революцією в жовтні 1917 року: він складається з огню і крові. В його "районі", серед примхливості багатофігурної побудови: як відбитки всенародного життя і світового, — виділяються, з символічним значенням, історичні постаті й постаті вичівого духовного поверху.

Останній цар стойть на фоні Кремля, де падає, можливо, дзвінниця "Іван Великий" (мов алегорія катастрофи: з церковною величиною монархії). На руках цар тримає наслідника-царевича, хворого підлітка; і через образи їх переходить закриваний колючий дріт, ніби ознака неволі і терору, — родина царя, як жертва, символізує його для всієї Росії.

Один з двох лідерів трагічної групи тих, хто здійснювали революцію, Троцький, відхилився назад, смертельно поранений в голову. Недалеко могильно-понурий Гемінгвей: з риб'ячим скелетом.

Окремо за труною з трупом свого "друга" - "вождя", що її тримає вогненно-кривава стихія, — радіють Рузвельт і Чедчілль, найближчі до нього в побудові видива. Пупеткуватий Чаплін. Дуже задоволений з усього — Мао замикає собою один край огню.

Потім — вселюдський розгардіяш з празниківістю, базаром життя, погибельністю, промовою першого "вождя" і всякою фантасмагорією дівовижею. За ними підіймається з'ява: ніби самотракійська статуя перемоги: сріблисто блакитна. А ще вище, поряд неї, чудесна постаті Ісуса Христа: в небесному ореолі; як привид — в золотому німбі божественности.

Що за таємнича дивовижка? Трудно її розібрати в деталях, бо репродукція розірвана і нечітка.

Але, на мою думку, ключ до фантастичної картини лежить там, куди не заглянув ніхто з журналистів, що про неї писали.

Це — віддалений, скажім, "аналог пілсумку" до поеми Олександра Блока: "Лвенатчать"; вона кінчиться рядками — про образ Христа: над всією кривавою фантасмагорією більшовицької революції 1917 року; з долею міністрів, царя,

церков, попів, письменників, матросів, солдатів, "гуляючих" — в їх домах, і всією революційною хуториною, ніби на березі якоїсь кривавовогненої розбурханої стихії ("ми на горе всем буржуям, мировой пожар роздуем, мировой пожар в крови — Господи, благослови!"

Отже: над усім — там, як і тут на картині, з'являється чудесний образ Христа. (...)

Звичайно, картина — не ілюстрація і не просте повторення сюжету поеми Блока. Звідти приходить тільки взірець видива. Воно ж само складається незалежно: з сучасних подій, як страшний підсумок і завершення, рівно через 60 років, — б'єго, що проголосилося в революції. На "дзеркалі" картини: остаточний осуд всіх наслідків 1917 року — на світовій арені. Спосіб складання фігур цього видива цілком особливий: від всієї дійсності нашого часу.

На картині Іллі Глазунова, в малярському вигляді, представлено феноменальність життя в його незнаних досі, але визначальних "закономірностях", нових для ока.

Скінчилася доба роману, що для нього автори складали логічну будову подій: відповідно до того, як розуміли "будову" подій самого життя в їх переплетених напрямках і ґрунтових закоріненнях. Во вже Достоєвський виявив "несостоятельность" такого раціоналізму і відкрив нові можливості: через безперервний "катастрофізм", несподіванки поворотів, раптові обвали, неждані розриви, вражаючі новини, — все, що свідчило про незнану досі феноменальність життєвого відбування. Воно своїми визначальними силами, з їх пружинами, виходить за межі самої "просторності" нашого "раціонального" пояснення, і кріється в недоступних сферах більш високих, або більш низьких, ніж можемо осягнути духовним зором.

Звідти імпульси приходять ніби ладами сонячних променів, або напливами з чорноти глибин, — невстижимо для нас і незображеного, бо ж і діють вони головним чином не через "логіку" звичайних подій, а через життєдіяльність людських характерів: через їх тайники, як "найті", як навів, наведення, всилення одержимості, патос, порив. Тому — душі людські, постаті осіб — являються гентрами дійових змін у драмі, що заповнює собою обшир самого роману. Вони і свої імпульси, — власні! приєднують для того, чи протиставляють, і якраз тут, при співвідношеннях обох "сторін", надвигається найзапальніша і для мистецтва найсуттєвіша смуга психічних прибійів життєвого моря. Так я складав лади в "Світку", як строфічному романі. Додам: на картині Глазунова розпорядок постатей являється "основою" мистецько-ко "маніфесту". Розвиток далі — такої всесвітньої форми, як роман вілбуватиметься серед крайньої суперечливості опіній, про рішучості шучачів, без чого ніяк не можна злобити успіху.

Всі порядки побудовності, що проходять підряд через поему, я полавав не в "геометрично" півному строї, але — як галузки дерева: в вільних, хоч і стриманих в мірі, вілстулах від схем: треба зберегти природний хід розповілі і вигляд самого розвитку життя — через відповідний лад.

В. Барка

Федір Озовинець — "Головна постать серед численних осіб — юнак, що сиротою виріс у дому батькового приятеля. Він, Федір Озовинець, розпалюється в протесті проти зловживків церковного кліру: в цілій іномовній гієрархії православ'я на Україні. Бунтується проти змертвіlosti самої віри кліриків, з їх прикриттям для всіх наруг царщини над народом: темним, знедержавленим, припиненім імпершиною. В найзапальнішому пориві протесту він повертає ченцеві свій хрестик — у монастирській церкві, де дістав його, під час хрещення, собі на груди.

Від гнівного надкипу і запекlosti в справедливому обуренні, він мов під таємничим навітом, подібно до багатьох вільнодумників серед свого оточення, впадає як безвірник, на глибину боговідступницького гріха. ...

... Поволі прозріває душевно — шукач найвищої правди, Федір Озовинець: звідти, що безсмертний Бог, в безліках еонів часу, склав неуваленні для людей скарбності духовні, — безлічі безлічей поем не зможуть змістити їх. Звідти дано щедрою силою Духа — все в цінностях творчої думки і серця людей, як богоподібних, — через мистецтва чи науки, чи інші роди життетворчостій в Баха і Данте, чи Айнштайн і Колюмба...

Для Вседержителя, світоча шестикрилих могутностей, становиться на землі свідок невизначений душою, Федір, сам переживши гірку безодню безвірства, ніби ніч без соняшного образу Бога, — становиться повний свідок, приходячи до істини, що тільки одна і єсть найвища: для вічності землі і неба."¹⁶)

Очевидно, що для глибшого зрозуміння твору потрібно прочитати не тільки пояснення автора до нього, а сам твір, дарма, що його читати не легко.

У передмові до "Свідка" Віталій Кейс твердить:

"Свідок для сонця шестикрилих", це найтяжчий твір у нашій літературі. Таке окреслення не критерій, лише ствердження очевидного, і, якщо можна з цього зробити якийсь висновок, то хіба лише той, що Василь Барка, автор монументальної поеми, показав творчі прагнення, прикметні великим епікам. Тому не можливі "інтерпретувати" цей твір на кількох сторінках вступу.¹⁷)

Василь Барка став першим лавреатом літературної нагороди Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів за цей строфічний роман.

Члени жюрі, професор Юрій Шевельов і професор Богдан Рубчак у своїх виступах з'ясували чому вони голосували за те, щоб згадану нагороду одержав Василь Барка.

Проф. Ю. Шевельов зазначив, що так, "як "Страсті Господні" В. Курилика не підходять до декорування стін спальні, так і "Свідок" В. Барки не є лектурою для розваги; його треба читати з відповідним настроєм, з перервами."¹⁸)

Професор Богдан Рубчак тимчасом "вказав на поліфонічну форму твору, на мовні новотвори та на панорамність твору, в якому, наче в калейдоскопі, пересуваються, перегрупуються люди й події по всій планеті."¹⁹)

У своїй ПРОГРАМНІЙ промові Василь Костянтинович виявив таємниці своєї творчої лябораторії, закінчуячи такими думками:

"Ми — свідки величезного напасництва в СРСР на українців, як на інших — також; можна назвати його: "контрморфозис". Це цілковите зруйнування всієї, розвинутої в історичному ході, духовно-культурної і соціально-економічної формізації народного життя.

Гвалтовний розвал її в геноцидності, і насильницька, в найбільшому терорі, заміна її — чужородною, штучно створеною в кабінетній доктрині — протинародною і протилюдською формністю, прикритою в словесність про "едем"...

Запроваджено чужий і ворожий для народів Східної Європи — комплекс: з воївничою богозневагою і знищеннем усіх найсвітліших християнських добромисностей і чеснот і всього величезного духовного світу віри, і заміна його понурою матеріалістичністю скалічені Гегелевої діялектики, в поривах ненависництва і помсти, з додачами до порожнечі: нудьгою в язычеському побуті, з пияцтвом і розпустою, також — північним матюком серед чоловіків і жінок, навіть підлітків, як символічною короною для контрморфозису, над кольоровою вивіскою про завершений соціалізм.

Але цілком погасити образ Христа в народному серці неможливо. Християнське відродження неминуче: на віднову всього великосвіту віри, спадкованого з першоджерел Києва, починаючи від хрещення Русі-України...

Київська Свята Русь творила неповторну будову в європейських віках: народ і церква зблизились так, що становили цілість і ця формациі світла, за висловом новочасного західнього мислителя, перетворилася в "метафізичну структуру історичної нації" цілком відповідно до її вдачі, до народної душі.

Для неї Володимир святий став першим і найяскінішим світочем; як названо в билинах, "красним сонцем" Землі Руської. З його почину християнство в нас, на відміну від візантійщини, забороняє жорстокість, в судівництві всякі, прийняті з Візантії, тілокалічення — виколювання очей, відрізання носів, вух, язиків, ніг, рук, — все це замінене грошовою виплатою...

Багато було тоді недобрих подій і справ через усобиці, а все ж велике світло християнське стояло в осередлі всенародного життя, допомагаючи народові поборювати темні сторони.

Але зло усобиці, з лютого розросту, зрештою через два з половиною століття, розорило державу і посприяло катастрофі в татарському розгромі.

Потім життєвий ідеал старого Києва відроджується в діяльності братств і подвигах запорозького козацтва, народного ордену християнського лицарства, як спадкоємця великої дружини.

Відроджується ідеал — творами Сковороди і Шевченка; працею Кирило-Методіївського братства; світиться в житті народу аж до війни 1914 року і до революції, навіть жевріє і потім: до Другої світової війни і після неї, супроти страшенно-го тиску біговорої диктатури в її контрморфозисі.

Тому в "Свідку" я з особливою увагою відбудовував світляні обриси ідеалу в духовному всесвіті з святочівського часу. З ним здійсниться призначення народу, силою Провиду Божого; як помножені таланти в Євангельській притчі, — принести свій здобуток: здійснений ідеал неповторної побудови: народ — Церква.

Трудно? — неймовірно,

"В Христі все можливе! — проголосив апостол Павло."²⁰⁾

Це — кredo, вихідні поезії й кінцева мета поета.

(Закінчення в наступному числі)

ПРИМІТКИ

¹⁾ Рукою Василя Барки написані його біографічні дані зберігаються в архіві автора цих рядків М. Вірного.

²⁾ Це — витяги з статті В. Барки, присвяченої В. Сосюри, копія якої зберігається у М. В.

³⁾ Василь Барка, "Автобіографія", "Терем", Детройт, ч. 6., 1979 р., стор. 4-12.

⁴⁾ Леонід Полтава, "Співець Білого світу", "Свобода", 18 липня 1968 р.

⁵⁾ Ігор Костецький, "Ще про Барку та інтелектуальну поезію", "Українські вісті", Новий Ульм, травень 1948 р.

⁶⁾ Ігор Костецький, "Гостина в печерників", "Українські вісті", Новий Ульм, 29 грудня 1949 р.

⁷⁾ Василь Барка, "Трояндний роман" — (нім. мо-мою), Мангайм, Видавництво Кесслера, 1955 р.

Дивись також журнал "Терем" ч. 6., 1979 р. (Доречі, це число "Терему" повністю присвячено життю й творчості В. Барки.)

⁸⁾ Олекса Ізарський, "Українська поезія в перекладах", "Українська літературна газета", Мюнхен, ч. 1, січень 1958 р.

⁹⁾ Ігор Костецький, "Прогулянка книгарнею", "Україна і світ", Ганновер, зошит 19-20, 1959 р., стор. 106.

¹⁰⁾ Богдан Бойчук, "Океан людського серця", збірник "Нові поезії", Нью-Йорк, 1960 р., ч. 2.

¹¹⁾ Василь Барка, "Порада для поезії, як виразу сердець", "Народна воля", Скрентон, ч. 48, 21 квітня 1977 р., стор. 5.

¹²⁾ Інтерв'ю з В. Баркою записане того року, коли з'явилась книга есеїв "Вершник неба". Інтерв'ю це, з поправками В. Барки, зберігається в архіві М. В.

¹³⁾ "Одкровення" в перекладі В. Барки, як частина "Святого Письма Старого і Нового Завіту", видавництво ОО. Василіян, Рим, 1963 р.

¹⁴⁾ Василь Барка, "Вільям Шекспір, "Король Лір" (переклад) видавництво "На горі", Штутгарт-Нью-Йорк-Оttawa.

Передмову, з якої цитується, написав від Видавництва Ігор Костецький.

¹⁵⁾ Нотатки до графіки від поеми "Свідок" надіслав М. Вірному Василь Костянтинович з дозволом публікувати. З огляду на документальну важливість іх — публікуємо повністю.

¹⁶⁾ Василь Барка, "Довідка про ділові особи в строфічному романі "Свідок", яку також надіслав поет М. Вірному. Треба сподіватись, що незабаром цю "Довідку" буде також повністю опубліковано.

¹⁷⁾ Віталій Кейс, "Малий вступ до великої поеми"

— передмова до поеми "Свідок для сонця шестикрилих".

¹⁸⁾ (ic) "Вручення нагороди Фундації О. і Т. Антоновичів", "Народна воля", Трентон, 25 лютого 1982 р.

¹⁹⁾ Там же.

²⁰⁾ Василь Барка, "Необхідність поезії" — Промова на урочистостях в Українському Інституті Америки, 13 лютого 1982 р., при одерженні літературної премії імені Т. і О. Антоновичів за строфічний роман "Свідок для Сонця шестикрилих".

ВІДБУЛИСЯ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ЧЛЕНІВ В-ВА "НОВІ ДНІ"

У суботу 8 жовтня 1983 р. відбулися в Торонто Загальні Збори членів Видавничої Спілки "Нові Дні". Присутні на Зборах члени прийняли звіти дирекції Видавництва, основно обговорили загальний стан і перспективи дальнього розвитку нашого Видавництва й однодушно винесли подяку працівникам редакції і адміністрації за їх віддану працю, яку вони виконували в особливо тяжких умовах.

Загальні Збори висловили також ширу подяку усім передплатникам, що так щедро відгукнулися на новорічний заклик редактора і адміністратора та поспішили прислати свої датки на пресовий фонд "Нових днів" у скрутний для видавництва час.. Збори вибрали нову п'ятичленну дирекцію, з Миколою Валером як головою.

Нововибрана дирекція сподівається, що наші такі жертвенні читачі та співробітники і в цьому новому році придбають досить нових передплатників і збільшать пресовий фонд бодай настільки, щоб ми не мусили підвищувати передплату на "Нові дні", хоч кошти друку й поштові витрати постійно збільшуються.

Дирекція Видавництва також висловлює ширу подяку дотеперішньому адміністраторові п. Григорієві Морозові за його кілька літню віддану й жертвенну адміністративну працю для отримання дорогої всім нам журнала "Нові дні".

ДИРЕКЦІЯ ВИД-ВА "НОВІ ДНІ"

ПОВІДОМЛЕННЯ

Подаю до Вашого ласкавого відома, що 8-го жовтня ц. р. відбулися чергові загальні Збори Видавничої Спілки "НД", а під час Зборів була зачитана адміністратором "НД" Г. Морозом резигнація.

Прошу всіх передплатників щоб переглянули реченець передплат, який зазначено на звороті останньої сторінки обкладинки або і біля адреси на коверти. Якщо у когось є неточність, прошу негайно повідомити для належного виправлення.

Разом з цим широю дякою всім передплатникам за нашу спільну працю у розбудові Видавництва "Нових днів".

Із широю пошаною до Вас і найкращими побажаннями.

Торонто, 15-го жовтня 1983 року

Григорій Мороз

"НОВІ ДНІ", листопад 1983

ФРАГМЕНТИ СПОГАДІВ ПРО І. БАГРЯНОГО

Тепер, коли минуло 20 років з дня смерті нашого видатного письменника Івана Багряного, варто зібрати докути окремі епізоди з його життя, пригоди й зустрічі з ним, щоб у такий спосіб доповнити образ талановитої й небуденої людини нашого часу.

Перша моя зустріч і знайомство з І. Багрянім відбулась у видавництві "Література і Мистецтво" на вулиці Вільної Академії 5, десь навесні 1930-го року. Все видавництво тоді містилось у трьох кімнатах. Ліворуч при вході, за бар'єром, розташувалась бухгалтерія на чолі з головним бухгалтером М. Соскіном. Праворуч, проти бухгалтерії, в самому кутку, в окремій кімнатці працював тихий, спокійний редактор мови В. Давиденко, який кілька років тому помер в Америці. А просто, проти входівих дверей, у просторій кімнаті були редактори та секретарі. У правому куті, за невисокими скляними стінами сидів головний редактор Іван Лакиза, невисокий, худорлявий, гарячкуватий, з більмом на оці. Трохи близьче до входівих дверей сидів шурин Лакизи, В. Федорак, якого він закликав на працю з Москви. Він офіційно вважався секретарем, хоч секретарської роботи не робив, а нібито керував іншим.

Я ж сидів теж за секретарським столом біля самих входівих дверей, праворуч. Я оформляв договори з письменниками, нагадував про час подачі рукописів, писав листи, коли треба було твір відіслати після рецензії на переробку авторові тощо.

Тож одного ранку я сидів за своїм столом, коли до видавництва зайшов молодий чоловік середнього росту, років 25. Він звернувся у справі його віршованого роману "Скелька", який він подав кілька місяців тому. Може сам редактор прочитав і затримав, а може твір уже був і на рецензії в стороннього рецензента. Видавництво часто посидало одержані рукописи на рецензію окремим письменникам, літературознавцям, мово-звінавцям, залежно якого жанру і змісту був твір. В окремих випадках, як то було з романом Гната Хоткевича про Тараса Шевченка, посилали й до ЦК партії.

Отже в розмові я довідався, що це Багряний, мій досить близький земляк. Народився він, правда, в Охтирці, за 45 кілометрів від моєї місцевості, але замолоду часто жив і в Куземині, звідки походила його мати. Це недалеко від Груні, звідки походив і Остап Вишня. Ми згадували знайомі міста і села, як Зіньків, Опішнє, Скелька, Гулеву гору під Охтиркою, і в нас відразу почалися дружні взаємини.

Багряний хотів забрати рукопис, але в той час головного редактора саме не було, а без його дозволу не можна було дати. Багряний прийшов іншим разом і забрав.

Іван Багряний з дружиною і дітьми.

Минуло чималенько часу, коли він знову надався до видавництва. Цього разу воно вже було на новому місці, на Сергіївському майдані, в будинку ДВОУ (Державного Видавничого об'єднання). Цього разу Багряний уже прийшов з готовою надрукованою книжкою, тобто романом "Скелька", який вийшов у видавництві "Книгоспілка", де редактором був письменник Олекса Слісаренко. Багряний підписав свій роман і подарував мені, поставивши дату 28-го січня 1931-го року. Пригадую, як Слісаренко, тримаючи в руках цей твір, казав про Багряного: "Це український Пушкін!"

І "Скелька" спочатку мала добрий відгук. Рецензент Ярмолинський в одеському журналі "Металеві дні" ч. 5 за 1981 рік писав:

"Роман Ів. Багряного вражає насамперед бездоганною єдністю, витонченою врівноваженістю форми й змісту, емоційною насыченістю образів, динамічним, всебічним, не спрощено одноманітним відображенням психіки героїв. Роман вражає високою культурою мови й віршових розмірів, багатством свіжих, далеких від трафарету, образів, цікавою композицією"...

Минуло ще 5 місяців, як в ж. "Критика" ч. 10 1931 року якийсь О. Правдюк (мабуть, криптонім якогось оглобельного критика) надрукував на 11 сторінках погромну статтю під промовистим наголовком "Куркульським шляхом". А цей журнал був органом культпропу ЦК КПБУ. Критик

зробив підсумок всіх творів Багряного, почавши від окремих поезій, друкованих по журналах. Громив він і збірку "До меж заказаних", і поему "Аве Марія", і "Скельку". А рецензію Ярмолинського назвав словоблудієм", критикував за те, що Ярмолинський не помітив "авторових міркувань про "славних лицарів козачих", ні його націоналістичних тенденцій в освітленні минулого... ні буржуазної романтики, яка так яскраво виявила себе в "Скельці"..."

Після такої рецензії, зрозуміло, всі твори Багряного були відразу вилучені й заборонені. Але сам автор ще з 8 місяців перебував на волі, зайнявшись перекладами, але більшість часу, щоб "не мутяти очей", проводив на периферії.

В середині 1932-го року він подав до видавництва свій новий прозорий твір — роман "Маріво". Але, боячись нової халепи, видавництво післало на рецензію не комунебудь а до ЦК партії, до Барана чи до Брауде. Рецензія була цілком негативна й гостра, тому її навіть не показали авторові, але твір віддали. Я дістав копію рецензії й дав авторові, Багряний згадав про цю рецензію вже в Німеччині. Він ще збирався прислати свій роман під іншою назвою й під іншим прізвищем до видавництва, сподіваючись, що як якогось нового автора, рукопису не пішлють до ЦК, а буде рецензувати звичайний рецензент, хтось з досвідчених письменників чи літературознавців, то може й проскочить.

Та цього Багряний не встиг зробити: його заарештували. Приїжджаючи до Харкова, він часто зупинявся в мешканні письменника Василя Вражливого (Штанька). Можна бути певним, що його того дня викликали до видавництва, бо відповідальний секретар (висуванець з виробництва) кілька разів виходив зі своєї кімнати й питав то мене, то облікувачки, чи не було Багряного. Видно, що він його очікував. Та Багряний того ранку виrushив з будинку "Слово" вранці, але не до видавництва, а до знайомих дівчат на Москалівку. По дорозі, на розі Сумської й Шпитального провулка його й заарештував агент НКВД. Його вислали на 5 років на Далекій Схід.

Минали роки і страшного голоду, і масових арештів, зокрема серед письменників. Тим часом почалась війна. Про Багряного нічого не було чути. Вирвавшися в 1942-му році з німецького полону і прийшовши до Харкова, довідуєсь, що Іван Багряний живий, що працює в Охтирці в місцевій газеті, а часом щось прислав і до харківської газети "Нова Україна", що почала виходити 10-го грудня 1941 року. Під своїми статтями підписувався криптонімом "Сорок сорок". Через людей я вже передав йому вітання. Він написав п'есу, яку мали поставити за німців в харківському театрі, але чи дирекція, чи цензура стали на перешкоді: когось лякав патріотичний зміст. Директором тоді був п. Кривицький.

Ідучи в 1942-му році на Зіньків через Охтирку, я пішов у Охтирці до редакції тамтешньої газети. Багряний стояв біля того приміщення. Зустрілися, як давні друзі. Він був похмурний:

— Ти бачиш, — сказав він про причини поганого настрою, — що роблять німаки? Чіпля-

ються до змісту газети, забороняють ставити в театрі добре речі, а місцеві росіяни ім допомагають. Скрізь повлаштовувалися перекладачами, повлазили в управу міста і риоють проти нас...

Я зрозумів, бо подібне було і в Харкові.

Наближення фронту знову порвало всі звязки. Небезпека нових арештів і розстрілів кинула тисячі людей до втечі. Сотні возів потяглися по дорогах на захід, тікаючи від червоних. Ніхто не знає про долю Багряного. Хтось потім казав, що бачили його в Зінькові в дорозі на захід.

Та ось новий фрагмент з його дальшої мандрівки. Розповідає пані Лідія Гаєвська, яка знала Багряного ще з Харкова. Відбувалась евакуація Києва. На товарній станції має відійти останній поїзд з утікачами. Товарні вагони набиті людьми. Повз вагони проходять люди з надією знайти місце, але ніде не пускають. Якийсь чолов'яга з маленькою торбинкою в руці зупинився перед широко відкритими дверима вагону, але люди замахали руками, що вже немає місця. Раптом з вагону почувся голос:

— Та це ж Левко! Письменник Багряний!

Це крикнула пані Лідія Гаєвська. Люди, що загородили вхід до вагону, враз потовпились, і Багряний опинився в вагоні. Хтось вискочив з вагону й, побачивши на землі стару лавку, приніс і на ній посадили Багряний та інші люди. В Харкові Багряний один час носив чималу чуприну, а тому званий і прозвали його Левком.

Багряного оточили й розпитували про новини, про те, як він добрався до Києва. Пані Ліда згадувала з ним харківські зустрічі, спільніх знайомих.

А поїзд уже котився на захід. Десь поблизу Підволочиська зупинився на далекій товарній станції. Побачивши кран, люди вискачували з вагонів і бігли з відрами, чайниками і навіть пляшками, щоб набрати води. Надворі було досить тепло, всі мали спрагу. Русява струнка дівчинка, Люда Скалибог, якій було років 14-15, взявшись чайник, теж вискочила з вагона. Але її маті захвилювалась, що поїзд може рушити, а дочка залишиться. А кран був далеченько.

— Не журіться, — я їй допоможу, — сказав Багряний, і швидко нагнав Люду й пішов з нею. А біля крана зібралась уже ціла черга, бо з кожного вагона прибігли по воду. І тоді, коли вже черга дійшла до Люди і вона набрала з півчайніка води, раптом свиснув паротяг, і поїзд рушив з місця, щохвилини збільшуючи швидкість. Людина маті переполошилась, а Багряний, скопивши дівчинку за руку, біг з усієї сили, доганяючи вагон. Всі погляди людей прикували до себе Люда та Багряний.

Добігнувши до вагона Багряний, скопив дівчину на оберемок і просто вкинув її до середини на простягнуті руки. Сам уже не встиг чи не було сили вскочити на ходу. Він зачекав трохи і спрітно скочив на підніжку останнього вагона, що був з тамбуром. Всі стежили за ним і зраділи, а найбільше раділа Людина маті й дякувала Багряному, коли на дальшій зупинці він перейшов до них.

У серпні 1943-го року зустрічаю Багряного у Львові. Довідавшись, що я маю з собою його по-

даровані мені книжки "Аве Марія" і "Скельку" і "Землею українською", він просто не хотів повірити. Адже він сам приїхав без нічого... Довідавшись про "Аве Марію", бібліограф професор В. Міяковський позичає її в мене, щоб записати про неї бібліографічні відомості та прочитати, бо ж вона була сконфіскована відразу по виході, всього через три дні.

У Львові в літературному клубі зустрілися письменники наддніпрянці і львів'яни. Багряного запрошуєть, то одні, то другі. Одного разу він зробив доповідь про Далекосхідну Україну, про Зелений клин, про зустрічі з українцями в тих краях та про свої поневірняння, коли втік з під додгляду наглядачів з тої місцевости, де мав жити й бути під наглядом. А коли повернувся додому, то його на третій день знову заарештували. Вирвався уже під час війни, коли вели на схід.

У Львові Багряний пише і друкує свій новий твір — "Звіролови", що його видало "Українське видавництво". На моєму примірникові уже в Німеччині, коли зустрілися, він написав: "Людська дружба не часто витримує іспит часу. Горджусь і радію, Дмитре, що ми з тобою іспит — і то найтяжчий — витримали. Глибоко певен, що ми тимемо щастя топтати ту землю, де вперше зустрілися. З найщирішою приязнню і вдячністю Дмитрові Нитченкові, поетові і громадянинові — Автор... I. Багряний."

Закінчилась війна. Творилися табори для переміщених осіб, а блія таборів і по селищах та містках шастали людолови, хапаючи людей "на родину". А Багряний уже організовував партію. Восени 1945-го року, коли я з родиною жив під Мюнхеном, в Н. Адбінгу, приїздить до нас Багряний. Довго розповідав про свої мандри й минуле. У нас і заночував. Увечорі, згадуючи минулі роки, він розповів один епізод:

— У 1926-му році я працював, — казав він, — у Кам'янці-Подільському в редакції газети "Червоний кордон". Редактором тієї газети був Сава Божко¹). Позбувшися праці, одного літнього соняшного дня пішов я пішки з Жаботина на Ведмедівку. Були саме в розпалі жнива, на полі вже стояли полукипки. Ведмедівка лежить по другий бік Холодного Яру, який тягнеться на 17 кілометрів по лінії Жаботин-Ведмедівка. Тоді ця місцевість ще була під чималим контролем повстанців. На дорозі я зустрів дівчат. Вони, видно, йшли з поля, деякі були з граблями. Я привітався. Вони були всі босі, в буденній одязі, але веселі.

— Куди ви йдете? — озвалась одна з них. — Там бджоли кусаються! — І всі разом засміялися, оглядаючись на мене.

Я спершу не зрозумів, що то за дотеп, а потім догадався: в цьому районі оперував загін повстанців з Холодного Яру. Мовчазно стояли густі ліси, ховаючи в собі багато таємниць, не тільки далечого минулого, а й сучасного. Яри Холодного Яру й ліс далеко сягали клинами на боки. Я йшов вздовж узлісся. Обмірковуючи бачене в Миронівці, я не помітив, як з лісу вийшов якийсь парубок. Чорнявий, рослий, а меткі очі грали якимсь блиском. — Богонь є? — запитав

він, перетинаючи дорогу. Я витяг сірники. — Може, й тютюн є? — додав парубок. Я витяг тоді й тютюн і подав йому. Тим часом із-за дерев виринув і другий парубок. Було видно, що піджак на ньому ззаду віддувається. Певно обріз — подумав я і, попрощаючись, пішов далі. Ідучи, я наблизився до хліва, що стояв над дорогою. Із-за нього вийшов чоловік.

— Стій! — гукнув він до мене. Потім підішов, взяв мою торбину, яку я тримав у руках, і забрав з неї всі мої речі: гаманець, годинник, трохи харчів і одежу:

— Признавайся, хто ти, звідки й куди йдеш? — суворо запитав він, піднісши і спрямувавши на мене свій обріз. Тим часом я побачив, що за хлівом стояли і спостерігали ще три чоловіки.

— Я з Охтирки, — відповідаю.

— А хто там начальник поліції?

— Пухляков.

— Так, це правда. А ти його знаєш?

— Знаю.

Побачивши, що я не брешу, змінив тон. Запитавши мене ще дещо, куди йду та звідки й чого, він повернув мені мої речі. Потім я побачив, що в тій повітці було ще десятків три людей. Серед них, видно, було й кілька військових, але одягнуті в цивільне, в ріжношерсну одежду. В одних були револьвери, в інших — обрізи.

Запитавши ще дещо, сказав, що можу йти. З усього видно було, що то були повстанці.

**

Трохи пізніше, але того ж 1946-го року, коли я з родиною переїхав до табору в Старому Ульмі, знову зустрічався з Іваном Багряним, бо він жив поблизу, в таборі в Новому Ульмі, що був по другому боці Дунаю. Там почали виходити "Українські вісті", і я щоразу їздив читати коректуру. Одружився він з красивою дівчиною Галиною, що походила з Волині. Одного разу я організував літературний виступ Багряного в Старому Ульмі, де у військових казармах жило понад тисячу наших людей. Виступ пройшов добре, простора заля була майже повна. Всіх слухачів здивувало, що Багряний читав свої поезії більше години, але все напам'ять. А читав він уміючи.

До цього табору в Старому Ульмі незабаром переїхав і Гр. Костюк, Улас Самчук, та ще дехто з літературної братії. Але 17-го серпня 1947-го року наш табір, як згадує Й Улас Самчук у своєму щоденнику "Плянета ДІ-ПІ", розподілили на дев'ять груп і перевезли в дев'ять місцевостей під Штуттгарт, поселивши нас у приватних німецьких будинках, виселивши звідти німців. Я потрапив до Корнталю. Туди ж перевезли Й Уласа Самчука з дружиною Танею та Гр. Костюка з дружиною та сином, Миколу Степаненка та чимало інтелігенції.

Через те, що тут оселилися два з найголовніших рушіїв літературного руху, то наш Корнталль скоро став своєрідною літературною Меккою. Сюди раз-у-раз приїздили письменники й літературознавці. Частич гостем був тут Юрій Шерех, Іван Багряний, Докія Гуменна, Вол. Лержавич, Яр Славутич, Олекса Веретенченко, Леонід Полтава та інші.

Одного разу приїхав Іван Багряний до Гр.

Костюка. Він запросив до себе на обід також Уласа Самчука з дружиною. Я теж був в числі гостей. Зрозуміло, що під час обіду не бракувало й чарки, а тому точились жвавіші розмови та дискусії. Щоб не прогавити такої нагоди, я захопив із собою папір і олівець. Найбільше було дискусії поміж Уласом Самчуком та Іваном Багряним. Улас Самчук давно дорікав Багряному й радив зробити "Українські вісті" загальногромадською позапартійною газетою. Іноді в листах та при зустрічах у них доходило до гарячих перепалок. Проте вони постійно були друзями. Це також додатково свідчило про високу культуру й толерантність цих видатних творців літератури. Цікаво, що коли МУР опублікував у пресі анкету, то на питання, щоб читачі назвали сучасних письменників, які їм найбільше подобаються, з 56 відповідей 25 голосів було за Івана Багряного і 25 за Уласа Самчука...

Окремі уривки тих розмов чи дискусій звучали так:

— Ви, Іване Павловичу, маєте геніяльний талант, дуже великий, але ви його розмінююте на непотрібне...

При цьому У. Самчук підкреслював, що при читанні творів, його ніхто так не проймає, як Багряний. Зрозуміло, після кількох випитих чарок не можна шукати великої об'єктивності у висловах. Іноді то була сатира, іноді сказано для більшого дотепу чи ефекту.

Маючи добрий гумор і добру пам'ять, Багряний декламував свої епіграми:

Гумільов, Бургарт і Блок
Після смерті склали бльок.
І тепер той бльок в Европі
Перегонить все на попіл:
Маркс, Петлюра, Чемберлен...
Зветься фірма — Юрій Клен.

Коли згадали про Косача, Улас Самчук, між іншим, сказав: "Ви знову про Юрія Косача. До речі, Юрій Косач ніколи не дочитує творів до кінця: він тільки переглядає, щоб бути в курсі справ. Правда, йому, може, це й не потрібне. А коли порівняти, хто з нас більше прочитав, то тяжко сказати, чи я, чи він".

Потім говорили про європейськість Косача. Багряний висловив невдоволення його європейськими темами: В них немає української душі. Потім продекламував епіграму на Косача:

Як втне Косач,
То вже пробач,
Не втне читач,
Хоч сядь та й плач.

Не плач, читач,
Нехай Косач...
Не плач, Косач,
Нехай читач...

Що далі, то розмова жвавішла. Самчук розповідав як його німці заарештували й посадили до в'язниці, він там любив співати, зокрема пісню "В Закарпатті радість стала". Я її любив і понавучував усіх у тюрмі. А нагорі, над нами, був табір полонених. То вони часто гукали: "Ей, пойтє

нам вашу песню!" І я тоді починав співати цю та ще деякі, дуже популярні на Волині, особливо в партизанці... У в'язниці поруч сиділи бандерівці і бульбівці. Вони всі знали, що я редактор... ... Один був з Білої Церкви, хороший хлопець. Я питаю його: "Откуда ви?" А він мені: "Не откуда, а звідкіля", хоч він сам завжди чомусь розмовляв російською мовою...

Після чергової чарки й перекуски розповідав Багряний. Поштовхом, може, було те, що я перед хвилиною розповів що привіз я з собою з України книжки Антоненка-Давидовича "Крила Артема Летючого", повість "Смерть" та "Землею українською", які були заборонені в Україні, але які він мені подарував.

— Історія твору "Крила Артема Летючого", — почав Багряний, — така: одного разу, коли ми їхали велосипедами з Борисом через Куземин (біля містечка Груні — Дм. Ч.), я розповів йому історію про одного чоловіка з цього села, який хотів літати. Він зробив крила, виліз на будку над урвищем і стрибнув у прірву, де розбився на смерть. Почувши це, Антоненко-Давидович попросив продати сюжет з тим, що він напишє роман, а я — поему. І він незабаром написав оповідання... Одного разу, — продовживав Багряний, — ми вирушили на велосипедах з Полтави на Зіньків. Зі мною були ще Антоненко-Давидович, Валер'ян Підмогильний та Борис Тенета. Ідучи через Диканський ліс, ми зфотографувались біля брами, що була збудована ще за часів Мазепи. (Ця висока брама чи арка ще стояла під час війни, коли прийшли німці, на узлісці поблизу Диканьки, зліва від головної шосейної дороги Полтава-Гадяче. Вона була висока, метрів на 5-6 заввишки, з перекладиною зверху. Була вже дуже пошкоджена часом, бо влада її не реставрувала — Дм. Ч.). Іншим разом, — казав Багряний, — ми їхали до Дніпропетровська. Я був заднім. У дорозі в мене лопнула вилка в велосипеді. Я покотився на дорогу, а колесо вирвалося й покотилося ще чималенько наперед. Я спершу

Пам'ятник на могилі І. Багряного в Новому Ульмі.

лежав непритомний, аж поки мої спільніки не кинулись, що мене немає позаду. Прийшовши до свідомості, я підвісся, сів і чекав, поки вони приїхали до мене. Уже аж у Дніпропетровську полагодили ровер, зваривши вилку, — закінчив Багряний свою розповідь.

Пишучи ці рядки, можна пошкодувати, що минуло 20 років з дня смерти такої визначної людини, але й досі ніхто не ворухнув пальцем, щоб почати збирати спогади, яких пізніше не пощастило зібрати й половини. Немає вісток і про видання повної збірки творів Багряного, хоч над його могилою було висловлено на похороні багато обіцянок і запевнень, що це буде зроблено.

Іван МАЙСТРЕНКО

ІСТОРІЯ МОГО ПОКОЛІННЯ

(закінчення з попереднього числа)

Опішнє, як і кожне українське містечко, було не чисто хліборобське, а напів ремісниче селище. В Опішньому найбільш розвиненим промислом було ганчарство. В 1925 році я зустрів у Севастополі в Криму ганчарів з Опішнього, які кіньми за 700-800 кілометрів привозили в Крим свої вироби (головне посуд). Опішнянська художня кераміка експортувалась навіть до США. Було в Опішньому багато шевців, були й інші ремісники. Тут існували залишки Магдебурзького права, так поширеного на Україні в часи гетьманщини. Пам'ятаю перед першою світовою війною мені місцевий кравець шив штані. Якось я зайшов на примірку, а мені жінка його каже — немає дома, пішов до цеху. Отож існував іще з старовинних часів кравецький (і мабуть інші) ремісничий цех. В Росії цього не було. Та у нас ті цехи існували як традиція, без будьякої опіки адміністрації.

Навпаки, всяку окремішність влада ліквідувала. Особливо старанно робила це російська православна церква. Наприклад, у нас не залишилось ніяких колядок. Все те було викорінене наказами архієреїв, які, як правило, були присланими з Росії. На Різдво мама наспівувала нам "Нова рада стала" (навіть не "радість"). Я тільки в Галичині побачив як прикрашували Різдв'яні свята численні колядки. Під царською Росією їх викорінювали як залишки ніби то поганства. Викорінювали як саме колядування під Різдво, що його так поетично зобразив наш геніальний малорос Микола Гоголь. Але деяких церковних відмінностей московські архієреї таки не спромоглися викорінити. Наприклад, урочистої служби Божої пасії кожної п'ятниці Великого посту. Сама латинська назва "пасія" говорить про нашу західню відмінність від церковно-слов'янської Росії.

Вже перед Першою світовою війною почався стихійний реванш українства проти московської нівелляції українського побуту. Наприклад, полтавське губерніяльне земство присягало до опіш-

нянської земської ганчарної майстерні, де культивувалась уже українська орнаментика, двох інструкторів ганчарної справи галичан, виписаних спеціально з Австро-Угорщини. Інструктори знайшлися б і на Наддніпрянщині але хтось в губернському земстві підказав малоросійським керівникам потребу виписати спеціально галичан (щоб вони помаленьку) дерусифіковували Наддніпрянщину. Керував Полтавським земством великий поміщик Лизогуб (прізвище української козацької старшини), який у 1918 році був при гетьмані Скоропадському головою уряду самостійної української держави. По-українському він, здається, не вмів говорити. Але галицьких інструкторів ганчарства все таки виписав до Опішнього. В полтавському губернському земстві було засилля свідомих українських елементів, які своє українство тримали законспірованим. Та й сам будинок земства, роботи архітектора Кричевського, був зразком стилізованої української старовинної архітектури, розписаний всередині нашим славним малярем С. Васильківським.

Ці два галицькі інструктори ганчарства звалися — старший Лебіщак, а молодшого називали Михась. Вони подружилися з місцевою опішнянською інтелігенцією (учителі, фельдшери, землеміри, агрономи тощо). Ці галицькі інструктори зовсім не знали російської мови і були свідомими українцями. Без політичної термінології вони пріщеплювали опішнянській інтелігенції українство. Серед цієї інтелігенції були теж законспіровані одиниці національно-свідомих осіб, які підкresлено говорили в середовищі інтелігенції книжною (а не просто народною) українською мовою.

В Опішньому існував аматорський театральний гурток, який влітку ставив українські п'єси. Моя сестра Галія була талановита артистка і грава головні ролі (Лимарівна, Безсталанна та інші). Але всі ці аматори, як і інша опішнянська інтелігенція, були "малоросами" крім одиниць, які говорили підкresлено по-українському. Але то були не вчителі, бо тих тільки за українську мову вигнали б з учительської роботи. Всі що говорили по-українському, були напевне зв'язані з українським політичним підпіллям, хоч я про це тоді й не знат.

Родина моого батька була теж "малоросійською", іоч в хаті панувала українська народна мова. Сім'я наша була напівселянською. Дід, якого я не знат, бо він помер рано, був волосним писарем в другій половині минулого сторіччя. При масовій неписьменності населення і малописьменності волосних старшин, дід мав значну владу і вплив у волості. Батько, закінчивши двокласову п'ятирічну школу (така школа була ознакою великого містечка) став теж писарчуком. Але від моого народження й до початку Першої світової війни батько дістав досить вигідну посаду сідельця казенної винної крамниці, де велась монополізована державою продажа горілки. Платню батько одержував більшу, ніж сільський учитель. Мав до того великий, ним розведений культурний садок і чотири десятини орної землі, яку здавав з половиною заможнім селянам: селянин обробляв нашу землю, привозив нам у двір готові снопи (половину), які молотили наймані молотники. Свого хліба нашій родині вистачало майже на ці-

лий рік. Жили ми не бідно, хоч при великій родині — одинадцять осіб разом з бабусею, ми не розкошували. Була своя корова, вівці, птиця.

Мати походила з багатого селянського роду. Крім землі, її батько (мій дід) мав ганчарну майстерню, де працювало кілька найманих робітників. Мати в дитинстві виховувалась після школи у Богуславському (здається) жіночому монастирі, де її тітка, теж з багатих селян і без особливої освіти, була ігуменією. Мати принесла в нашу батьківську хату велику релігійність і начитаність релігійною літературою. Бабуся, батькова мати, двічі іздила на прощу до Єрусалиму. Як тепер пам'ятаю гострий чужий запах кедрових скриньок, які бабуся привозила з Палестини. Мама була (в нас на селі казали — "мама були") поетичної вдачі і дуже розвинула в мені фантазію й релігійні почуття. Молодим хлопчиком я мріяв стати ченцем. Але в тому бажанні було більше поетичної театральності аніж стремління до аскетичного подвигу. Проте моя християнська релігійність була дуже сильна і вона стала пізніше основою моєї соціалістичної віри. Гадаю, що вона й досьогодні живить мою боротьбу за рівність людей і справедливий суспільний устрій.

Сьогодні я вже не так прямолінійно вірю, що джерелом злочинності є тільки недосконалість соціального устрою. Спадковість і просто біологічні відхилення грають теж роль. Сидячи ув'язнений зі злочинцями у 1938 році, я переконався, що в багатьох із них стимулом до злочину є слабість стримуючих центрів. Якщо йому хочеться солодкого а грошей в цей час немає, він нестримно тягнеться до крадіжки. Якщо хочеться жінки — може згвалтувати. Очевидно, що досконалій суспільний устрій може поліпшити людську расу, Але людина не *tabula rasa* — чиста дошка, на якій що захочеш, те й напишеш, як то твердив Ж. Ж. Русо слідом за Дж. Локом. Ідею "чистої дошки" перейняв фактично науковий соціалізм XIX століття, який твердив, що досить ліквідувати приватну власність на засоби виробництва, і людина стане праведною табуля разом. Не стає. Але й не пануюче нині "соціалістичне" начальство покликане придушити злочини ("лікарю вилікуйся сам!"), а само суспільство, без фальшивого проводу партійного. Бо найбільш схильне до злочинів незалежне від народу начальство. Більш схильне, ніж проста смертна людина, зв'язана з громадою.

Обтяжений родиною, батько мій обережно цікавився політикою. Передплачував з Петербургу не дорогу газету "Биржевые ведомости" і деякі ілюстровані журнали. В революцію 1905 року батько з інтересом очікував змін, але боявся гострого радикалізму. Зрештою як всі службовці нижчого рангу в Опішньому (та й всюди). Тільки люди матеріально незалежні від начальства дозволяли собі більш одверто висловлювати опозиційні (не революційні) погляди. Сьогодні в СРСР немає людей незалежних від начальства, тому мало хто дозволяє собі висловлювати навіть злегка опозиційні погляди. Але це не значить, що їх немає. Традиція страху служилого люду перед начальством тягнеться з царських часів. Тільки сьогодні в значно згущеному вигляді.

За царський режим стояли суцільно священики російської православної церкви, які виконували і деякі поліційні функції. Вони реєстрували сектантів і всякі релігійні відхилення від казенного православ'я. Коли я приїжджав на різдв'яні, велигодні чи літні канікули додому з семінарії, то мусів зареєструвати в священика на своїй відпустиній посвідці, що я провів канікули в пристійній поведінці.

Про український національний рух я до революції в своїй родині нічого не чув. Якось старша сестра Маруся, яка вчилася в Києві в жіночій учительській семінарії, розповідала, як у Києві на вокзалі з вагону першої класи вийшла розкішно одягнена сім'я і коли дівчинка з тої сім'ї відбігла задалеко, мати почала гукати — "Оксанко, Оксанко, повернись назад!" Моя сестра, як і ми всі відома, були вражені що така багата аристократична родина говорить між собою "мужичною мовою". Проте для всіх це залишилось загадкою аж до революції 1917 року, коли та ж Маруся, як я сказав, стала палкою українською патріоткою. До 12 років життя я нікуди з Опішнього не виїжджав. Не бачив міста, залізниці, не бачив високих будинків. Єдиний двоповерховий будинок в Опішньому була міністерська п'ятирічна школа. У 11-12 років життя я вперше поїхав подивитися на місто Полтаву за 40 верств від Опішнього. Заможний селянин Дінесь, який регулярно возив горілку з Полтави для батькової "вінної лавки", взяв мене проїздитись до Полтави. На її околиці (з боку Шведської могили) я вперше побачив залізничний поїзд, що його тяг паровоз...

Електрики в Опішньому, звичайно, не було, і в Полтаві я її не бачив, бо був там уденъ. За часів моого дитинства, може разів з три по нашій Прогінській вулиці проїжджало авто. Навіть вельосипед (ми казали "самоходка") проїжджав рідко і ми, хлоп'ята, кидали на нього палиці, так що один раз розлючений вельосипедист довго гнався за мною. А взагалі я був хлопець розбишакуватий і не раз люди обходили наш двір стороною, щоб я не кидав на них грудок. Опішнє перед Першою світовою війною мало відрізнялось від гоголівських часів. Диканка була 18 верств від Опішнього і "хутори коло Диканьки" були майже ті самі, що й за часів Гоголя.

У 1914 році я закінчив опішнянську п'ятирічну школу і восени вступив до Велико-Сорочинської учительської семінарії імені М. Гоголя. Саме в цей час почалась Перша світова війна, про яку якийсь європейський вчений сказав — "людство знялося з якоря". Особливо було це правдиво щодо України й цілої російської імперії.

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОІМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!**

РОЗДУМУВАННЯ ПРО ТАНЕЦЬ І ОБРЯДИ

Світлої пам'яти Марії
Пастернаковій присвячую.

Відколи людство існує, відтоді воно танцює. Танок — це найстарша форма мистецтва, основним елементом якого є рух. Бз руху ніщо живе в природі не може існувати. Навіть рухи людини, яка виконує обов'язки кожноденного життя, мають у собі первісні елементи танцю. Зображення танцю знаходимо на археологічних пам'ятках починаючи з печерних малюнків, настінних малювань і статуеток старовинного Єгипту, на грецьких вазах, на егруських малюнках, а пізніше на римських пам'ятках. Із знахідок на території України загально знана скитська фігурка чоловіка — ватажка чи, може, божества — одягнутого в сорочку ніби з вишивкою, в позиції навприсядки. З археологічних розкопок недавнього часу маємо срібні браслети з XI-XIII ст. з малюнками, які пов'язані з купальськими ігрищами. Це — лише деякі з багатьох прикладів.

Погляди на танець у старовину були назагал прихильні, більше, як у пізніші часи. Для ілюстрації згадаємо діялог, який приписують Луціанові, сирійцеві, що жив в Атенах і помер в Єгипті 190 року після народження Христа. Молодий чоловік Лікінос намагається переконати приятеля, скептично наставленого до ідеї, що танок — це шляхетне мистецтво. Він переконує його такими словами:

"Із створенням світу, зродився також танок, який знаменує зв'язок з силами природи. Хоровод зірок, плянети, розкидані серед незмінних зір, чудовий лад і гармонія в усіх руках — все це є дзеркалом первісного танку творіння. Танок — це найбагатший дар муз людині. Своїм божественним походженням він є частиною містерій Всесвіту. Танок — улюблений богів; його виконують люди в їхню честь".¹⁾

Отже, що таке танець? Можна було б сказати, що це рух тіла під акомпанемент музики чи співу, але це повністю не описує його. Людське тіло здібне віддзеркалювати і виявляти внутрішні переживання людини і реагувати на враження з зовнішнього світу. Отож, танок — це вияв почувань, настроїв чи внутрішнього змісту людської душі рухами тіла.

Реакція на зовнішній світ та зображення почувань можуть бути спонтанні, але цей процес може відбуватися і в протилежному напрямку: людину можна навчити певних рухів, які діяти-мут на її психіку та викликатимут бажану реакцію. У випадку більшої чи меншої групи людей звичайно діє другий спосіб: люди, навчені звичаєм, створеним протягом віків, чи мистцем танкової композиції (хореографом), рухаються за встановленою схемою і порядком, який викликає

пляновану реакцію виконавців і глядачів. Старовинні обряди усіх народів, включно з українським, побудовані якраз на цій зasadі.

Завданням дохристиянських обрядів нашого народу було почитати сили природи (бо ж вони керують зовнішнім світом і людським життям!), звернути їхню прихильну увагу і просити благословлення, допомоги, відвернення всякого зла.

Прихід християнства в Україні був основною зміною світогляду країни, а для народного загалу — подією революційною. З одного боку був наказ князя Володимира: "Хто не прийме віри Христової, той буде моїм ворогом", а з другого — натиск духовенства, яке дуже інтенсивно намагалося усунути все, що було пов'язане із старими віруваннями. Нові ідеї християнства, що їх ще перед загальним хрещенням у 988 році почали приймати передові, освічені люди, бо стара віра їх вже не задоволяла, у народі приймалися дуже поступово. Розв'язку народ знайшов у явищі, що називається двоєвір'ям. За словами д-ра Л. Білецького, "... цей процес християнізації народу ще й тепер не закінчився; в душі народній, у глибинах його світогляду, віри, переживань ще багато є поганського у всім його житті, настроях і погляді на життя..."²⁾

В процесі введення християнства було знищено багато цінного матеріалу для дослідника, як наприклад, свято Ярина, що його святкували перед пущенням на Петрівку. Інші обряди дійшли до наших часів у далеко не повній формі.

Негативне наставлення духовенства — не лише у нас — до всіх проявів дохристиянської віри і до всіх форм танцю, що мотивувалося моральними засадами, було, на жаль, актуальне протягом довгих віків, не зважаючи на те, що про танець, як частину побуту і релігійного обряду, є численні згадки у Св. Письмі. Ось кілька прикладів із Старого Заповіту:

+ Коли фараонові воїни потонули в Червоному морі, а ізраїльтяни, перейшовши відразу перед ними "по сухому", врятувалися від загибелі, "пророчиця Маріям, сестра Ааронова, взяла бубон, а за нею повиходили всі жінки з бубнами і з танцями" (Вих. 15, 19-21).

+ Про пророка Давида сказано, що коли він "вертався, побивши філістимлян, то повиходили жінки з усіх Ізраїлевих міст, щоб співати танцювати на зустріч царя Саула, з бубнами, з радістю і цимбалами" (І Сам. 18, 6). А сам цар Давид "танцював перед Господнім лицем з усієї сили", коли супроводив урочисту процесію ковчега Заповіту до свого міста (2 Сам. 6, 14-15).

+ В останніх двох псальмах, в яких прославляється Бога, висловлюється заклик: "Нехай спавлять ім'я Його танцем, нехай виграють для Нього на бубнах і гуслях... Хваліть Його на бубнах і танцем, хваліть Його на струнах і флейті, хваліть Його на цимбалах гучних" (Пс. 149,3: 150, 4-5).

+ А Екклезіаст у своїй в загальному дуже

¹⁾ "A History of Ballet and Dance" by Alexander Bland. Praeger Publishers, New York, 1976, p. 28.

²⁾ Д-р Леонід Білецький: "Історія української літератури", т. I. Українське церковне видавництво,

похмурій і пессимістичній книзі ("все — сутасуєт...") говорить, що "на все є час... час плакати і час сміятись, час сумувати і час танцювати" (Еккл. 3,4).

Таких прикладів у Старому Заповіті є багато більше.

В Новому Заповіті танок згадується дуже рідко, хоч, як свідчать інші джерела, він продовжував бути виявом радості і частиною релігійних обрядів. Одна виразна згадка про танок є в євангеліста Луки. Коли блудний син повернувся до батьківського дому з покаянням, батько на радощах влаштував велике свято з музикою і танцями (Лк. 15,25).

Танок був частиною релігійного життя і в дальшій історії християнської віри. Ще в перші віки християнства у Західній Європі деколи включали танець у церковні обряди. Так св. Григорій Чудотворець, єпископ Неокесарійський в р. р. 244-290, провадив танкові рухи в хорах церкви (слово "хори" у західніх церквах означає частину вівтаря, де міститься хор).³⁾ Св. Іван Золотоустий (347-407), патріарх Царгородський, який є автором Божественної Літургії, що відправляється в наших церквах до сьогоднішнього дня, сильно застежував професійний театр (мімів) того часу. Але існує переказ, що він сам колись танцював під час церковної відправи — можливо, як спонтанний вияв релігійної екстази. А ще до наших днів у катедрах Толедо і Севілі зберігся звичай, що хлопчики-хористи виконують танок, який називається *Los Seises*.

У наші часи важливі кроки в напрямку порозуміння Церкви з мистецтвом танцю зробила пionерка модерного танку Рут Ст. Деніс (1877-1968). Її первісне зацікавлення орієнタルними танцями та філософіями перейшло у 1930-х роках на церковні танці. Її хореографічна інтерпретація народження Христа ("Masque of Mary") була виставлена в Riverside Church в Нью-Йорку, а на Великдень її група виконала танцювальну драму про воскресіння у Calvary Church у тому ж місті. У 1947 році Рут Ст. Деніс заснувала "Church of the Divine Dance" (Церкву Божественного Танцю), ціллю якої було здійснити порозуміння між Церквою та мистецтвом, між Богом і мистцем.⁴⁾

Немає нічого дивного в тому, що Рут Ст. Деніс робила спроби включити танець у християнський обряд. Ступіючи філософії і релігії близького і далекого Сходу, вона бачила, що багато з них завжди уважали танок за складову частину релігійних ритуалів, і це неминуче мусіло вести до запитання: чому в християнському обряді цього елементу тепер бракує?

Але чи дійсно теперішні християнські обряди цілком позбавлені цього важливого вияву людського буття?

Розглянемо уважніше релігійні християнські обряди нашої Церкви, — обряди особливо нам близькі та знайомі, бо бремо в них участь. Побачимо тоді, що кожна Служба Божа — це своєрідний літургічний хореографічний твір. Під акомпанемент хорового співу, священик виконує точно означені рухи, як наприклад пітняття рук у молитовному жесті (так, як це зображене на іконі Матері Божої Оранти), складення рук на

рудях, склонення голови в покорі перед Божественною величчю та багато інших. До тієї самої категорії належить ставання на коліна вірних у приписаних місцях Літургії, биття поклонів і т. д. Починаючи з найурочистішої та найскладнішої архиєрейської служби і кінчаючи звичайним молебнем, бачимо, що всі духовні чини (архиєреї, священики, диякони і навіть хлопчики-працівники) мають точно визначені ролі. Кожний іхній крок і рух не принагідний: він має на меті викликати молитовний настрій як у виконавців ритуалу, так і у вірних.

Але повернемося тепер до наших дохристиянських обрядів, про які будемо пізніше говорити більш докладно. Можемо догадуватися, що в прадавні часи вони були індивідуальним спонтанним виявом, себто висловом почувань окремої людини. Пізніше, як видно з матеріалів, що їх зберегли для нас вчені-етнографи (Хв. Вовк, Ол. Воропай, С. Килимник та інші), ці обряди набрали точно визначених форм.

В обрядах брала участь ціла громада. Це було дійство, яке можна заразувати до категорії всеохоплюючого театру. Їх виконували дієві особи з точно визначеними функціями-ролями; складалися вони з елементів драми чи комедії, музики, співу й танців. Відбувалися вони за споконвіку установленими правилами. Все це творило гармонійну цільність.

В наші часи хори виконують співи, танцювальні групи чи ансамблі — танки, а театральні ансамблі виконують п'єси, де можуть бути включені пісні, танці і тому подібне. У всякому разі, громада є тепер лише глядачем, а не активним учасником.

Говорячи про обряди і танці, неодмінно приходить на думку запитання: яка між ними різниця? Де кінчається обряд, а де починається танець? Під обрядом звичайно розуміється дія релігійно-урочиста, виконувана в атмосфері поваги та в повільному темпі. Як говориться про танець, то звичайно люди уявляють рухи живіші і складніші, та їх зміст не конче серйозний. Це — загально прийняті поняття. Але як добре задумаємося, то побачимо, що рух — цей одвічний, необхідний і сюди присутній елемент життя — завжди залишається рухом, незалежно від того, як ми його звикли називати чи виконувати. Тому обряд можна назвати танцем, а танець — обрядом, бо обидва — це вислів життя.

³⁾ "A History of Ballet and Dance" by Alexander Bland p. 31.

⁴⁾ "25 Years of American Dance", published by "Dance Magazine", New York, 1951. Article by Arthur Todd, "Denishaun", p. 88.

Це била перша із серії статей колишньої балерини і хореографа Оксани Віктор на тему танки, з особливою інагою до українського. В дальших статтях було мова про танець в обрядах українського народу, було напис історії українського танку і огляд лвох течій українського танку в наші дні — за залізною заслоною і у вільному світі. Редакція.

О. ЯРОШІВСЬКИЙ

МОЇ СПОГАДИ ПРО ПОДОРОЖ НА УКРАЇНУ

Передмова

Невеселі спогади лишилися в мене від поїздки на Україну. Хотілося б і не згадувати того, що побачив там. А ось читаю в "Нових днях" оповідання пані Волошки про її подорож на Україну ("До серця України — у село", "НД", ч. 6. 1982 р.) і її враження від подорожі зовсім інші, і вона згадуватиме той час, як найщасливіший у її житті.

Пані Волошка поїхала туди, де проминули її дитячі роки, зустріла там маму, подруг свого дитинства. Все там нагадувало її щасливі, безтурботні дитячі роки, і здавалося їй, що і все там було таке радісне, таке прекрасне, і разом із нею насолоджувалося щастям. Під впливом цих вражень пані Волошка покинула рідні її місця, і згадуючи тепер їх, здається їй, що вся Україна живе таким щасливим і радісним життям, і вона ту щасливу Україну полюбила "новою любов'ю", а не "плакучо-жалісливою".

Я їздив на Україну приблизно тоді, як і пані Волошка, але не був у тих місцях, які зв'язані з моїм дитинством. Якби я побував там, то теж згадав би багато радісного й незабутнього з моїх дитячих років, і вивіз би звідти теж світлі радісні спогади про моє перебування там і мою любов до тих дорогих мені місць, де мені пощастило на старість літ вдруге пережити мое дитинство.

Але та "нова любов", як її називає пані Волошка, зовсім не нова, а така стара, як історія людства. Вона властива кожному, — і доброму і злому. І нічого та любов не має спільногого з любов'ю до батьківщини, чи до свого народу. Це любов до того вузенького куточка, в якому проминуло наше дитинство, і до всього того, що пов'язане з нашими дитячими роками. Той ставочок, та річечка, та вишенька чи яблунька, та грядочка, — все це воскресають у нашій пам'яті ті щасливі, безтурботні часи нашого дитинства, і все це ми любимо чистою святою любов'ю.

І яке б не було тяжке дитинство, а людина однаково згадує свої дитячі роки, як найщасливіші часи у своєму житті, і шкодує, що ті часи безповоротно минули. Ось як згадує про своє дитинство Т. Г. Шевченко:

Давно те минуло, як мала дитина,
Сирота в ряддині, я колись блукав
Без світи, без хліба по тій Україні.
..... Я тепер згадав,
Згадав, та й жаль стало, що лихо минуло.
Молодеє лиxo! Якби ти вернулось —
Проміняв би долю, що маю тепер.

Шевченко писав це в 1841 році, коли слава про нього лунала по всій Україні й Росії. Але він ладен був промінати свою славу, аби лише повернулось те його дитинство. І не раз іще й потім Шевченко згадував своє дитинство з таким самим почуттям.

Ось яке сильне почуття любови до своїх ми-нулих дитячих років, що навіть забувається все тяжке, що було тоді, а залишаються лише світлі спогади. Але ця любов не пошле вас на боротьбу за щастя вашого народу, чи вашої країни. Вона сама є джерелом вашого власного щастя, а тому не може кликати вас на боротьбу за ще якесь щастя.

До боротьби кличе інша любов, яка дає вам не щасливі почуття, а спричинює страждання і не за своє горе, а за недолю, за горе інших, чи за недолю всього народу. Ота любов, що її пані Волошка називає з непошаною "плакучо-жалісливою".

Про ту любов наш Великий Каменяр І. Франко писав:

Ти, брате, любиш Русь (Україну. О. Я.)
Як добрій кусень сала,
Для мене ж та любов —
Кривава в серці рана.

Ця любов поєднує в собі — любов до добра і справедливості, — з ненавистю до зла і несправедливості, і тому кривавить серце і кличе до боротьби зі злом, на боротьбу за кращу долю свого народу і своєї країни.

Народні борці відчувають себе невід'ємною частиною свого народу. Для них страждання народу тяжкі, ніж їхні власні. Ось як писав про це М. Коцюбинський: "Я не знаю де кінчається власне життя, а чуже починається... Я не можу розминутися з тобою (з людиною). Ти не тільки ідеш поруч зі мною, ти влазиш всередину в мене. Ти кидаєш у місце серце, як до власного сковку своєї страждання, свої болі, розбиті надії і свою розpacз..."

Оце та "плакучо-жаліслива" любов, яка так не вподобалась пані Волошці. Саме оци любов і народжувала в минулому борців за краще майбутнє нашого народу, а тепер в часи жорстокої комуністичної диктатури дає відважних і сміливих дисидентів, які не бояться ні в'язниць, ні психушок, ні Сибіру.

МОЄ ПЕРШЕ І ОСТАННє ПЕРШЕ ТРАВНЯ

30-го квітня 1977-го року вже під вечір, стомлений важкою 24-годинною подорожжю між небом і землею, виходив я нарешті з літака Аерофлота на Шереметьєвськім аеродромі в Москві. Мене зустріла сестра зі своїм шостиричним онуком Петрусем. Після обіймів, поцілунків зі слізами, як звичайно буває, коли зустрічаються рідні після довгої розлуки, сестра сказала: "Переночуємо у моїх друзів, завтра подивимося на Першотравневу демонстрацію, а ввечері поїдемо додому. Квитки на потяг я вже взяла".

На другий день, Першого Травня, ми всі втрьох стояли на вулиці святково заквітчаної Москви і дивилися, як безперервним потоком ішли і йшли люди з гаслами, плякатами, портрете-

тами вождів партії й уряду. Ішли до Красної площини, щоб там пройти мимо трибуни, де стояли члени уряду, почути звідти якесь гасло, вигукнути у відповідь "Ура", і пройти далі, даючи місце іншим.

Так святкують тепер 1-е травня із року в рік на весьму просторі Советського Союзу.

І я перенісся думкою в далеке минуле, коли на Україні шістдесят років тому вперше святкували Перше Травня в 1917 році.

Це було тоді, коли не стало царя, але не було ще Леніна. Було це в той короткий період часу від лютого місяця до жовтня, коли наш народ скинув із себе старі кайдани і ще не наділі йому нові. Ніби після довгого тяжкого сну прокинувся наш народ і відчув у собі могутню силу, готову до боротьби за краще майбутнє.

Сьогодні — перше народне свято вільного народу — Свято Першого Травня! Вулиці переповнені людьми. У всіх радісні обличчя. Очі всіх сміливо дивляться вперед, повні надії на щасливе майбутнє. Святково одягнені, тисячі їх ідуть і йдуть за місто в Сокольники. Там на великій площині поставлені трибуни. Кожна політична партія, кожна організація має свою трибуну. Звідти чути вільні промови до вільних людей.

Перший раз в історії нашого народу можна було говорити одверто все, не боячись нікого, бо — свобода. Свобода думки, свобода слова, свобода переконань.

Ген там видніється трибуна, ніби величезна степова козацька могила з великим портретом Тараса Григоровича Шевченка — поета-борця за наш пригноблений люд. Під Шевченком гасло: "Борітесь — поборете! В своїй хаті своя правда і сила, і воля!"

Один за одним виступають промовці. Говорять про тяжке минуле, про рішучість боротьби за кращу долю, про світле майбутнє. А з усіх промовців особливо яскраво залишився в моїй пам'яті образ Гната Хоткевича — знаменитого бандуриста, знавця українського народного мистецтва, відомого письменника, а крім того, прекрасного промовця. Говорив він гаряче, переконливо. Шістдесят п'ять років минуло відтоді, а здається, було це зовсім недавно, так свіжо збереглися в моїй пам'яті уривки з його промови.

"Годі! Годі нам бути чужинцями на своїй землі! Відтепер ми хазяї у своїй вільній, ні від кого незалежній Українській державі..."

Довго говорив Хоткевич. Говорив, аж поки вистачило голосу. Тоді ніяких мікрофонів, ніяких гучномовців не було. Промовець мусів покладатися лише на своє горло. Кожне слово, кожна пумка Хоткевича глибоко западала в свідомість слухачів. Багато разів перепивали промовця гучні оплески і вигуки "Слава". Вірили тоді в перемогу і в світле майбутнє. Але сталося не так, як гадалося.

Перше Травня 1917 року було першим і останнім святом вільного нашого народу... Так... Більше воно вже ніколи не повторилося. І може, тому саме воно і залишилося таким світлим яскравим, юним і прекрасним у пам'яті тих, що були його свілками й учасниками.

Сталося так, що люди повірили тим, хто обіцяв

ім дати все: землю, фабрики, всі багатства, а крім того ще й свободу і рівність. Це ж до цього вікани прагнуло, мріяло і боролося людство!.. Повірили й пішли за ними. Але замість того, що ім обіцяли, їм дісталися нові ланцюги. Ланцюги такі, яких ніколи не знала історія людства.

I від того часу кожного першого травня наші люди змушені йти на демонстрацію, не святкувати свято свободи, а вітати і славословити своїх гнобителів, які стали необмеженими їхніми володарями, перетворивши наш народ у своїх покірних і безправних рабів.

ПОТЯГОМ З МОСКВИ ДО УКРАЇНИ

Увечорі того ж дня я залишив чужу мені Москву. Швидкий потяг віз мене на південь, на рідну мені Україну, де Славута Дніпро несе свої води до Чорного моря, де поміж дніпрових хвиль зупинилася, славна своєю минулою історією, а тепер чарівна природою замріяна Хортиця.

Зі многою в купе їхала моя сестра з онучком Петрусем, які зустрічали мене в Москві. Четвертим пасажиром у нашему купе був невідомий нам чоловік середнього віку. Познайомились. Він — професор університету, іде в теж місто, куди й ми. Він був здивований, почувши від мене що я тридцять років як живу в Австралії і лише два дні, як виїхав звідти.

"Мене завжди цікавила Австралія — сказав наш новий знайомий. — Я багато читав, знаю її історію, її своєрідну природу. Але ніколи мені не довелося зустрічати когось, хто б жив там. А тому я дуже радий, що познайомився з вами, і від вас я зможу більше узнати про життя в Австралії".

Той, хто після довгих років розлуки зі своїми рідними, повертається з чужини до рідних пому порогів, знає той стан, коли хотілось б увесь світ узяти в свої обійми, коли кожна людина здається тобі рідною і хотілось б розкрити перед нею всю свою душу. Тому не дивно, що на прохання зовсім невідомої мені людини, я почав розповідати про життя в Австралії, так як воно є справді. Його цікавили умови праці австралійських робітників, заробітна плата, безробіття, страйки, пенсії, піни і т. д. Я розповідав йому про все. Він уважно слухав, запитував, а я знову говорив. Так минув вечір, наблизилась уже північ. Професор вийшов покурити.

Щойно зачинилися за ним двері, як сестра почата мені вичитувати:

"Я бачу, що ти знову забув, як треба в нас себе поводити. Навіщо ти йому все так одверто розповідаєш про життя Австралії? Ти ж його зовсім не знаєш. Може його навмисне посадили в наше купе. Ти ж знаєш, що в нас стежать за кожним, бо нікому не довіряють, а особливо тим, що приїжджають із чужих країн. Ти ж знаєш, чи може вже забув, що коли ти перший раз приїздив, то навіть мій телефон був узятий на "учот", і кожна наша телефонна розмова фіксувалася і перевірялася органами. Цього разу буде так само. Тоді, коли ти приїздив до мене перший раз, ти ходив, їздив, а за тобою непомітно ввесь час хтось стежив. Але тепер, коли я чекала твого приїзду, мене викликали. У них усе було записано, з ким ти

бував, до кого ти ходив, коли до тебе приїздили... Отже, я прошу тебе, будь обережний, бо може бути і тобі і мені багато неприємностей."

Це була для мене корисна лекція, і я надалі при зустрічі з людьми більше слухав їх і менше говорив сам.

ЗУСТРІЧІ З ЛЮДЬМИ НА УКРАЇНІ

Кінець травня. Чудовий, теплий, соняшний день. Лагідний вітерець приносить паході полину, чебрецю і степових квітів. А з Липової Роші линуть чудові словов'яні пісні й переносять мої думки в далеке минуле моїх юнацьких років, воскресають у моїй пам'яті слова поета:

Співають, плачуть словов'яні
І б'ють піснями в груди...

Тихенькі хвилі дніпрові ласково бавляться з береговим пісочком. Я з Іваном Григоровичем, інженером металургійного заводу, стою по коліна у воді. В наших руках держала вудки. Ми дивимось на воду "чи не клюнє", і мовчимо. Іван Григорович перериває мовчанку. "Ви знаєте, я — комуніст, але я, як був, так і тепер залишаюся українським націоналістом. Я гадаю, що було б нам краще, якби Україна була незалежною державою, якби ми самі були хазяями на своїй землі, і як казав Шевченко, щоб у своїй хаті була і своя воля... А тепер... Пригадайте хоча б той жахлий голод..."

"А про який голод ви говорите?" — ніби не розуміючи його, питав.

"А про 33-ий рік. Половина нашого села вимерла. Померлі розкладалися й гнили по хатах. Стіорід від трупів розходився по всьому селу. Ховати покійників не було кому, бо ті, які ще були живі, теж ледве рухалися і дожидали смерти. І весь той жах стався за наказом Сталіна. Його б, падлюку, слід було б на шматки порубати і собакам викинути! А ще є такі, що й досі його люблять і жаліють, що помер рано..." Сказав та й замовк. Мабуть і сам злякався, що вголос сказав те, чого говорити не можна. Мовчав і я, але думав про те, на чому зупинився Іван Григорович. Так, є ще й досі такі, що люблять Сталіна і жаліють, що Сталіна вже нема.

Коли я вперше приїздив на Україну, довелося мені зустрічатися з таким сталіністом, і от що він мені розказав:

"Під кінець війни я мав ранг полковника. Після закінчення війни мене було демобілізовано за особливим наказом Сталіна число сто. Мені дали демобілізаційних 20,000 рублів, гектар землі для будови будинка (селянин має право т. з. присадибної землі 0,15 гектара. О. Я.), і 3,000 рублів пенсії (старою валютою) на місяць. На тій землі я побудував три будинки: один для себе, другий синові і третій дочці. Матеріял для будівництва діставав, звичайно, по блату. І не тільки матеріял для будівництва, а все, що потрібно для життя, я міг брати там, де не всі могли.

І жив я, як кажуть, на широку ногу. Мене називали советським поміщиком...

А потім дурак Нікіта (Хрущов, О. Я.) відрізав мою пенсію, зрівняв мене до всіх, дав мені лише 120 рублів на місяць. А далі мені сказали: "Тут

має розпочатися велике будівництво. Ми тобі дамо мешкання, і щоб на протязі двох тижнів ти звідси перебрався". Довелося кинути все й перебиратися на нове місце. Ex! Нема Сталіна! Був би Сталін, мене ніхто не посмів би звідти зрушити, бо дано мені було довічно..."

То — справжній сталініст. І не кажи йому про злочин Сталіна перед нашим народом. Він скаже, що то наклепи, або, що в тому винен хтось інший, а не Сталін. Він твердо вірить, що Сталін урятував країну від фашистів, що Сталін — то якесь чедосяжне божество. І він не один. Таких сталіністів я зустрічав і серед молодого покоління, які народилися уже після Сталіна. Мені не довелося бачити, але мені говорили, що часом можна побачити на вікні авта портрет вусатого бога, якого почепив молодий шофер, щоб на нього молитися.

Зустрічав я людей освічених, розумних, порядних і добрих, які казали: "А шкода, що Сталіна так знецінили й викинули звідусіль. Він має величі заслуги перед історією". Ці люди нічого не знають про жахливі злочини, що робив Сталін. Во звідки вони могли знати? В советській літературі нема ніде навіть натяків про це, ніби нічого такого ніколи й не було...

Якось їхав я автобусом. Коло мене сиділа якась жінка, інтелігентна з вигляду. Я про щось запитав її, вона відповіла, зав'язалася розмова. "А чи дивилися ви вчора по телевізії цікавий фільм "Освобожденіє"? — запитала вона, і почала розповідати, що її особливо вразило в цьому фільмі. "Сина Сталіна німці захопили в полон. Після поразки під Сталінградом німці запропонували Сталінові обмінити генерала Павлюса на свого сина, а Сталін відповів: "Генерала на солдата не міняю". І по тому, як вона розповідала, можна було бачити, з якою побожністю вона сталася до Сталіна, який, як їй здавалося, жертвує своїм сином для "родіні".

Отак "тихою сапою" спадкоємці Сталіна реставнують культ його особи.

Одного теплого літнього вечора поїхали ми на так звану "Гадючу Балку". Ця чудова своюю рослинністю місцевість простягалася вздовж Дніпра. Тут зустріли одну зі знайомих моєї сестри. Буває іноді щойно познайомишся з людиною, і вона одразу довірливо відкриває перед тобою всю свою душу. Такою виявила себе моя знайома Оксана Іванівна. Вона розповідала мені про все так, ніби ми були з нею давні й добрі друзі. І від того вечора ми справді стали надовго добрими друзями. Лише недавно припинилося наше з нею дружнє й шире листування. А від того вечора запам'яталася мені одна історія, яку вона тоді розповіла.

"Був у нашему партійному осередку один молодий чоловік. Був він жонатий, мав сина. Жив із своєю сім'єю у якісь халупі. Подав заяву на квартиру. Чекав рік, чекав два. Добивався, прохав, лаявся. Обіцяли. Знову чекав. Нарешті набридло. Прийшов у партосередок, кинув на стіл партквиток і сказав секретареві: Забираєте цей партквиток, він мені більше не потрібний. Я залишаю партію, відрікаюсь від советського громадянства і прошу дозволу вийти із Советського Союзу".

Взяли його, раба Божого, і посадили в дім бо-

жевільних. Посидів він там щось із півроку. Випустили. Потім згодом одержав нарешті квартиру. Тепер заспокоївся, працює, про закордон не згадує".

"А як із партією? — запитав я.

"З партією?, квиток лишився в партосередку. Він про нього не згадує і йому теж про нього не нагадують".

Слухаючи Оксану Іванівну, як вона спокійно, не хвилюючись, розповідала про те, як цілком здорову психічно людину посадили в дім божевільних, щоб вигнати з неї "дух непокірності", — я бачив, що в совєтській країні такий спосіб боротьби з непокірними став настільки звичайним і поширеним явищем, що нікого не хвилює і не дивує.

(закінчення на стор. 31)

О. КУЛЕНКО

ПОМИНКИ У ВАШІНГТОНІ

Від урочистого відкриття пам'ятника Т. Шевченкові в 1964 році, столичний Вашингтон ще не бачив такої кількості українців, як у перші дні жовтня цього року.

Індивідуальні й групові прибулі посилювали цілотижневі поминально-протестаційні заходи місцевих українців у розповсюджені лягучок, у стійках біля совєтської амбасади, у влаштуванні семінарів та зустрічей із представниками американського політичного життя.

Чисельна присутність українців уперше виявилась під вечір у суботу 1-го жовтня біля пам'ятника Тараса Шевченка із церемонією покладення вінка та промовами громадських і політичних діячів — одумівця О. Шевченка, д-ра М. Воскобійника, п. П. Байбака, д-ра М. Папа, інж. С. Процика. Програмою керував д-р П. Стерчо.

Неділя 2-го жовтня стала днем масової, багатотисячної маніфестації-поминок, розпочавшись ранком на великій зеленій площі біля обеліска-памятника Вашингтонові. Прибулі великі й малі групи із далеких і близьких українських громад зливалися у масовій демонстрації всенаціональної жалоби під сотнями різноманітних транспарентів, плакатів, які втілювали гасло дня: "Згадаймо са-мі і пригадаймо іншим!".

Відкриваючи програму голова Крайового Комітету для вшанування пам'яти жертв великого голоду проф. Петро Стерчо запрошує Блаженнішого митрополита Мстислава до мікрофону, із якого лунає посиленій голосниками, знайомий голос Первоєпарха УАПЦ словами зворушливої молитви та дороговказу обов'язків перед українською спільнотою у вільному світі.

Урочистість — зачитання послання президента Р. Регена, виступи визначних особистостей та іншонаціональних представників завершилась виступом Капелі Бандуристів під керівництвом Григорія Китастого. Треба шкодувати, що розтягнена промовцями програма спричинила скорочення

виступу Капелі, унеможлививши виконання відповідного нагоді "Маршу поляглих" на слова Івана Багряного.

У лавах по десяtero осіб розтягнулася на мілю демонстрація-похід до совєтської амбасади вулицями Пенсильванії та 16-ої із постійно голошеними і підхопленими гаслами "Свобода Україні!", "Геть кремлівських вбивць!", "Смерть Андропову!" і т. д. Чисельні транспаранти й плякати в англійській мові говорили про трагедію 1933 року в Україні, закликали до боротьби за волю, та остерігали перед підступами Москви. Три чорних труни із великими літерами "Сім мільйонів українців" перетворювали похід у похоронно-жалібну процесію, якою вона, певною мірою, й була. Лагідний, теплий осінній день сприяв маршуєчим поруч учасникам різного віку, різних українських громад, від місцевої у Вашингтоні до Лос Анджелес чи Сан Дієго у Каліфорнії.

Приємно вражала високо-відсоткова присутність української молоді, людей молодшого покоління, яким належала ініціатива голосних вигуків і голошених гасел.

Зупинившись біля совєтської амбасади демонстрація устами свого молодого речника Ореста Дейчаківського зголосує свої вимоги та обвинувачення московської тиранії у її злочинах щодо українського народу.

Коментуючи демонстрацію українців преса і телевізія столиці відвела окрему увагу виступові Ореста Дейчаківського, характеризуючи його "зверненням до Кремля".

Імпозантний Кеннеді Центр вперше став місцем поминального українського концерту із участию симфонічної оркестри "Феірфакс", хору із Нью-Йорку "Думка" в поєданні із хором українців столиці, виступами оперових співаків Ренати Бабак і Андрія Добрянського та Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка.

По береги із заповненими бальконами заля ще раз переконувала про успіх переведеної маніфестації-поминок, про зрілість української громади, про її солідарність і силу наперекір усім "віщунам" і непокликаним "вождям".

Ввечері усі телевізійні станції Вашингтону включили у свої передачі новин чисельну присутність українців (між 15-18 тисяч), насвітлюючи окремі місця цілоденної демонстрації. Особливо широку інформацію подав канал 5-й о год. 10-й того вечора.

Наступного дня обидва столичні часописи "Вашингтон Прес" та "Вашингтон Таймс" принесли обширні описи та фотознімки із цього історично-го дня в житті українців країни.

"ВАШІНГТОН ПОСТ" ПРО МЕМОРІЯЛЬНИЙ КОНЦЕРТ

У вересневому числі "Нові дні" повідомляли про те, як солідно українська американська громада готовувалася у Вашингтоні до утривалення пам'яти про страшний московсько-комуністичний злочин, заподіяний Україні 1933 року. Цілотижневі відповідні акції у столиці США завершено великим Меморіальним концертом у Кеннеді Центрі 2 жовтня

ц. р. Про цей концерт музичний критик Джозеф МекЛіллен написав у щоденнику "Вашингтон Пост" (3-го жовтня) так:

Концерт зарепрезентував музику сімох українських композиторів, — майже всі ці речі виконувалися у Вашингтоні вперше або й вперше взагалі в Америці, — і показав велике багатство культури, яку Сталін бажав стерти з лиця землі.

Найбільш вражаючо-чудовими поміж багатьма творами було сольо, хори і оркестрові речі з опери "Тарас Бульба" Миколи Лисенка — сага козацького героїзму в раніші часи української боротьби за незалежність. Програма включала теж стародавні в'язанки псальмів і безсмертні народні пісні, перероблені модерними композиторами. Голос меццо-сопрано Ренати Бабак високо ширяв у славі над усім в українській музиці і в тематично відповідних вибірках з Верді. Бас Метрополітальної опери Андрій Добрянський дав виконання спільному, як скеля; так само успішно виконувала симфонічна оркестра під диригентурою Вільяма Гадсона.

Український хор з Вашингтону співав добре, як добре співав і хор "Думка" з Нью-Йорку, а ще більша розкіш була у співі й грі Української Капелі Бандуристів, — ансамблю, який усією масою втік з Советської Росії наприкінці Другої світової війни. Ім пощастило вижити і зростати творчо в Новому Світі".

КОНГРЕС США У СПРАВІ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

29-го вересня 1983 р. сенатори Ернест Ф. Голлінг із Полудневої Каролайні і Піт Доменічі з Нью-Мексіко запропонували в Сенаті прийняти резолюцію ч. 70 про 50-річчя великого голоду в Україні в 1932-33 роках.

Резолюцію вініс сенатор Голлінг, пояснюючи, що ані він, ані його товариш П. Доменічі зовсім не були здивовані зістріллям південнокорейського літака, в якому загинуло 269 невинних людей тому, що вони знають інші випадки советського звірства, як ось штучно викликаний голод в Україні перед 50-ти роками. Він пригадав також резолюцію про осудження СРСР за цей голод, яку зложив член Палати Репрезентантів Гемілтон Фиш у травні 1934 року і просив Президента встановити день 28-го травня 1984 року Днем 50-річчя осудження Палатою Репрезентантів Великого голоду.

Сенатор Дональд Рігел згадав, що саме в цьому тижні відзначується 50-річчя Великого голоду в Україні: "Тільки коли будемо пригадувати жахливе минуле, можемо бути певні, що воно в історії не повториться".

Раніше подібну резолюцію внесено в Палаті Репрезентантів.

НЕ ЗАБУДЬТЕ
ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ
СВОЄЧАСНО!

Лев ЯЦКЕВИЧ

ХВОРА ЦИВІЛІЗАЦІЯ

Живемо, неначе на вулкані, який розхитує наріжні камені нашої суспільної структури, нищить плетиво нашого щоденного життя. Міста і передмістя в США перебувають під постійним терором кримінальних елементів. Згідно зі статистикою, кількість вломів, нападів на вулицях та грабж в зросла в останніх трохи роках на 39%. Кримінальні злочинці у відомій вязниці в Оссінінгу захоплюють як закладників свою сторожу та ставлять управі в'язниці вимоги, які вона без найменших застережень приймає. Між тими вимогами є домагання свободної переписки з родиною, щоденної інформації про всі вістки і події, передавані через радіо, телебачення та в пресі і перенесення в'язнів до більш комфортабельної в'язниці.

Поліція стоїть остонон в геттах Нью-Йорку, Вашингтону, Філадельфії та Чікаго, коли на її очах ламають закони. Міські метрополії загроженні паралічем страйків, силовими пошкодженнями, розгулами, знасиливанням жінок, убивствами та іншими порушеннями громадського спокою.

Ті всі бунтівничі вияви — це симптоми хворої цивілізації, яка не може далі виконувати, в установленій спосіб, свої найважливіші функції. Це не криза капіталізму, але криза індустріальної суспільності, без огляду на її політичну форму. Ми є свідками одночасно революції молоді, статової революції, расової революції, колоніяльної революції, економічної революції та щораз скорішої і глибшої технологічної революції. Соціологи називають цю суміш революцій — післяіндустриальною революцією. Лоренс Лессінг, написав недавно, в журналі "Форчен" статтю на тему кризи в сьогоднішній науці та технології. На його думку, причини тієї кризи слід шукати в негативнім наставленні до них молодого американського покоління.

В останнім четверті столітті американська наука та технологія, мимо малих зупинок та гальмівних періодів, була позначена великим динамізмом і цілою низкою нових винаходів та досягнень, що в загальному спричинилися до поліпшення життя людини на нашій планеті. Вершком тих досягнень слід вважати людини на Місяці.

Колись така подія напевно стала б надхненням для поетів, мистців та філософів. Сьогодні вона стала предметом бурхливої атаки та критики гуманістів і лібералів. У тих атаках технологія представлена, як ідол з потужною рушійною силою, над якою людина втратила контроль. Цей ідол не вільний від цілої низки недоліків в ділянці енергетики, транспорту та забруднення довкілля. Наука, що досі вважалася пальним технології та основою росту цивілізації, на думку молодого покоління, стала абстрактною та безкорисною для людства. У висліді такого наставлення, Конгрес зменшує та обтинає кредити на досліді в ділянці медицини та стислих наук, яких завданням мало бути зменшення витрат у галузі

спіки здоров'я, енергетичної кризи, транспорту і занечищення оточення.

При тому атака проходить з двох боків, з боку пересічних американців, які вважають, що наука стала надто складна й коштовна і тому слід її обмежити, зменшуючи в той спосіб федеральний бюджет, та з боку самих науковців, а особливо молодих активістів, які вважають, що наука зійшла на манівці і її слід докорінно змінити.

Багато людей твердять, що ціле лихо сучасного світу виводиться від Коперника, Галілея та Ньютона, які впровадили геліоцентричну систему і в той спосіб започаткували відгуманізування та змеханізування нашого світу. Сьогодні світом кермую уклад сил, що в його осередку стоїть комп'ютер, запрограмований модерним Мefістофелем.

Наявним виявом тієї нової філософії слід вважати нову культуру, чи радше антикультуру сучасної молоді, що відвертається від стислих наук та ставить в осередку свого зацікавлення прості форми мистецтва і ремесла, з кличем повернення до природи (аля Руссо), астрології та східної містики, що впродовж століть тримала в зліднях цілі материки нашої плянети..

З усіх ділянок наук пошаною втішається між молоддю єдина електротехніка, що вирощує потрібну енергію для їх стереофонічних радіоприймачів і електричних гітар та фармакологія, що постачає їм наркотики для вирощування розкішних візій і втечі від дійсності.

Комуни "поселення" приклонників цієї культури розташовані, здебільша, поруч супермаркетів (цебто оаз модерного харчового промислу), при тому, автомобілі та мотоцикли, це основний засіб їх локомоції. Іншими словами, їх культура не відкидає тієї частки науки і техніки, що відповідає завданням їх "антикультури".

На жаль, наука — це нероздільне плетиво інформацій з різних ділянок знання; знищення однієї частки, провадить до знищенння другої. Кождий лік і кождий технічний винахід має дві сторони медалі, добру і злу. Наприклад, кождий лік має крім лікувальних, також токсичні прикмети й тому він може або врятувати, або вбити життя. Те саме можна сказати про кождий винахід, що може стати благословенством, або прокляттям людства (нпр. атомова енергія).

Маючи те на увазі, відомий природник Конрад Лоренц, промовляючи недавно до студентської автоторії, сказав: "Якщо виметете світ з усіх його надбань науки й знання, завернете його до кам'яної доби, в якій ви духовно вже живете".

ві конференції відбулися в рамках Російського й Східно-европейського Дослідного Інституту.

Широко звітуючи про цюгорічну конференцію в українській пресі, проф. Микола Чировський ствердив, що "на Конференції панувала приязна атмосфера, загальна пошана доповідачів одного до другого", але доповідь проф. Т. Гунчака "викликала малій зудар поміж ліберально і національно думаючими вченими..."

Дивно і не дуже приязно звучить таке не наукове твердження з уст чи з під пера вченого. Бо "ліберальне думання" може бути водночас національним, а національне може бути і ліберальним. Тож як можна їх протиставити?

СОЗ, А НЕ СОЮЗ

У газеті "Український Голос" 11 квітня 1983 року на 9-ій сторінці у статті про голод 1932-1933 років п'ятий абзац починається такими словами: "Ідилічному життю настав край 1931 р., коли нагринула колективізація. Спершу почали творити союзи. Союз — це спільний обробіток землі."

Насправді скорочена назва цих товариств спільног обробітку землі була не СОЮЗ, а СОЗ, або ТСОЗ. Про це свідчить не тільки стаття, надрукована в Українській Радянській Енциклопедії, том 5, 276 стор. К., 1980, але й тогочасний український фольклор. Ось кілька прикладів:

"Ой, став Сталін на престолі
Стали люди босі й голі,
І за туло вражу Розу
Загнав Сталін всіх до СОЗу."

"Батько в СОЗі, мати в СОЗі
Діти плачуть по дорозі".

Ці приклади взято із кн. Г. Сенька "Штани латані в клітку, виконуєм п'ятілітку". Буенос-Айрес. "Перемога" (1951).

Відомі ще й такі приклади із народньої творчості:

"Ой, ви СОЗи, СОЗи —
Ви людські слізози."

"Ой, горе тій чайці,
Горе тій небозі.
Пийте, люди, горілочку,
Поки ще не в СОЗі".

Отже скорочена назва Спільний Обробіток Землі — СОЗ, а не СОЮЗ. Скорочене слово твориться із перших літер трьох слів. Такий принцип творення скорочених слів часто вживався в українській мові: ДВУ — Державне видавництво України. УВАН — Українська Вільна Академія Наук, УАН — Українська Академія Наук, СУЖ — Союз Українських Журналістів, ОПДЛ — Об'єднання Працівників Дитячої Літератури, УПА — Українська Повстанська Армія, ЦК — Центральний Комітет, ОУН — Організація Українських Націоналістів, УРДП — Українська Революційна Демократична Партія, СУА Союз Українок Америки.

Петро Одарченко

ДРУГА КОНФЕРЕНЦІЯ В ІЛЛІНОЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПРО УКРАЇНУ

З ініціативи невтомного проф. Дмитра Штогрина, 15-18 червня ц. р. відбулась в Іллінойському університеті в Урбані успішна конференція з історії України. На конференції було прочитано 52 наукові доповіді. Минулорічна конференція обмежувалась тематикою української літератури. Обид-

**ПРИВІТАННЯ ПРОФ. П. В. ОДАРЧЕНКОВІ ВІД
УВАН У США**

16 серпня 1983

ВППан Професор Петро Одарченко

Вашингтон

Вельмишановний і дорогий Петре Васильовичу!
У день Вашого вісімдесятліття Президія і Управа
Української Академії Наук у США шлють Вам як-
най тепліше привітання.

Не зважаючи на неймовірно важкі умови, в яких
Вам доводилося жити й працювати в умовах оку-
пації України, (а потім еміграції), Ви спромоглися
створити науковий доробок, яким справедливо мо-
жете пишатися. Ваші студії з історії української лі-
тератури заслужено вписані в історію української
науки. Ви вийшли в лави провідних знавців жит-
тя й творчості Лесі Українки, Тараса Шевченка,
Олени Пчілки та інших. Ваші праці відзначаються
сумлінністю, чесністю, вірністю фактам, винятко-
го об'єктивністю. Ваша гаряча любов до україн-
ського слова й віра в його майбутнє зробили з Вас
видатного оборонця чистоти й багатства україн-
ської літературної мови.

Ми високо цінимо зокрема Вашу працю для
Української Академії Наук у США як у Нью-Йорку,
так і, особливо, в Вашингтоні, працю організаційну,
редакційну і власне наукову.

Бажаємо Вам сил і здоров'я для дальшої Вашої
плідної й висококорисної діяльності, просимо так-
ож передати наше щире вітання Вашій вірній суп-
утниці життя й помічниці, Вашій Дружині.

З широю пошаною й сердечним привітом.

Олег Федишин
Науковий Секретар

Юрій Шевельов
Президент

ПРИВІТАННЯ ВІД ОУП "СЛОВО"

Високоповажаний і Дорогий Петре Васильовичу!

Президія Об'єднання Українських Письменників
"Слово" широко вітає Вас із славним 80-річчям Ва-
шого життя і 55-річчям Вашої творчої праці.

Ваші численні літературно-критичні та науково-
дослідні роботи, Ваше щоденне піклування про
мовно-стилістичну чистоту української літератури
і журналістики є великим досягненням нашого кри-
тичного і літературознавчого цеху та творить
ґрунт, на якому може зростати молоде покоління
нашого літературного закордоння. За це наша
пісьменницька громада особливо цінить і шанує
Вас.

Багато наших колег постійно звертаються до Вас
по консультації та користуються з Ваших цінних по-
рад і за це в серцях наших членів залишилось на-
зажди почуття вдячності.

Про Ваш труд говорить видана окремим видан-
ням бібліографія Ваших писань, що нараховує
близько 500 записів.

Тож, Дорогий Петре Васильовичу, в цей славний
день Вашого заслуженого ювілею дозвольте нам
від усіх наших членів, розсіяних по різних частин-

нах світу, привітати Вас сердечно та побажати Вам
дальшої такої ж плідної творчої праці і міцного
здоров'я.

За Президію О. У. П. "Слово"

Григорій Костюк
(почесний голова)

Остап Тарнавський
(голова)

ПОДЯКА

Усім рідним, приятелям і знайомим, які приві-
тали мене з ювілейним днем народження, моїм
70-літтям, що припало на 7-е листопада минулого
року, і висловили добре побажання — в різний час упродовж року й з усіх усюд (з України та-
кож) — дуже і щиро дякую.

Так само виношу сердечну подяку всім, хто
відгукнувся, коли зміг дотепер, на моє прикре-
занедужання, на жаль, іще перед ювілейним днем,
— усім тим, що відвідали мене в шпиталі, обізвав-
лися листовно чи телефоном і висловили співчут-
тя та побажання. Мушу призвати, що я до кін-
ця зрозумів і відчув, Франковими словами кажу-
чи, "як много важить слово", почуте в тяжку
годину.

Хоч операція передбачалася проста..., але вия-
вилася складною, а повернення до нормальності
стану здоров'я протривало більше року — і було
так, що читати й писати фактично було мені
зась. Тож я не зволікав, а без надії сподівався,
поки зможу насмілитися і написати цих кілька
слів щирої подяки своєю рукою.

З особливою подякою звертаюся до тих добрих
душ, котрі приязно поставились до мене й потру-
дилися написати в пресі статті, приурочені моєму
ювілею: до редактора Мар'яна Гр. Дального (в
"Нових днях"), директора школи Ростислава М.
Василенка (в "Новому шляху"), отця Олександра
Биковця (в "Українських вістях") та до проф.
Василя К. Чапленка (в "Нових днях"). Велике
їм спасибі!

На окрему й велику подяку від мене заслуго-
вують з медичного персоналу доктор-хірург
(уролог) Олександр С. Скотт — за його дуже
пильне й чуйне ставлення та виявленій кураж і
вдалий вихід з ускладненої ситуації; далі — д-р
Пітер Дж. МекЛавд за допильнування функцій
моїх легенів та інших органів, пов'язаних із дих-
анням; д-р Іван П. Войчишин, мій родинний лі-
кар, за постійний, щоденний контакт із хірургом
і за консультативні відвідини мене в ліжку. Шана
й дяка їм велика!

Ще раз усім дякую за все, а дякуючи, маю на-
дію помалу братися до свого діла, за яким понад
рік тужив. На Бога надія.

Дмитро КИСЛИЦЯ
Оттава, листопад 1983 р.

**Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?**

У КІЄВІ ПОМЕР ПИСЬМЕННИК М. СТЕЛЬМАХ

Михайліо П. Стельмах.

29-го вересня ц. р. у Києві помер після довшої хвороби відомий український письменник Михайліо Панасович Стельмах.

М. П. Стельмах народився 24 травня 1912 року в селі Дяківцях на Вінниччині. Після закінчення педагогічного інституту до 1939 року вчителював у селах на Київщині. У початкові роки війни М. Стельмах був на фронті й зазнав тяжкого поранення. Після війни довгий час працював науковим співробітником Інституту фольклору, етнографії та мистецтвознавства АН УРСР.

Літературну діяльність Михайліо Стельмаха розпочав як поет і видав кілька збірок поезій ("Добрий ранок", "Шляхи світання", "В іжаювім віт-тряку", "Весна-Весняночка", "Живі вогні", "У сестрички дві косички" і ін.). У перекладі на російську мову опубліковано збірник його воєнних епішів "Україне вольної жити". Проте загальне визнання здобув собі романами "Велика рідня" (відзначений Державною премією), "Кров людська — не водиця", "Хліб і сіль", "Правда і кривда", "Чотири броди" та іншими, які разом охоплюють понад півстолітній період у житті українського села.

Хоч твори М. П. Стельмаха не вільні від зоб'язуючого партійно-пропагандивного намулу, він був таки талановитим письменником і багато його творів перекладено різними мовами світу. Ті, що його добре знали, запевняють, що він був та-ж чесною людиною і добрым українським патріотом, а це в тамтешніх умовах, відомо, вимагає відваги і посвяти.

М. Д.

НА АКТУАЛЬНІ ТЕМИ

КОМУ ВИ СЛУЖИТЕ, ПАНОВЕ?

З часу приїзду генерала П. Григоренка до США, не припиняється наклепницька війна наших патріотів — фронтівців проти нього. Рідко було зустріти номер якоїсь фронтівської газети, щоб у ній не порушувалось питання про Григоренка. Скільки там вилито помий, зіпсуючи паперу і втрачено часу лише на школу українській справі. Ніби проходять змагання між фронтівцями та КДБ, хто скоріше і більше дошкілить генералові, хто вб'є його морально? Кремлівські психологи добре обізнані з місцевими партіями, і якщо вони не можуть вбити морально чи фізично людину, тоді цю людину висилають за межі, щоб свої її доконали. Шкода, але ми самі своїми підлими ділами викінчуємо людей, що віддають своє життя за вільну самостійну Україну. Статейка В. Ніньовського "ГЕНЕРАЛИ-ПАРТОКРАТИЧНІ БЛИЗНЮКИ" є ясним доказом таких нечистих справ. Цей писака набрався до того "відваги" і хамства, що чесну людину, патріота України, який роками боровся проти кліки московської, роками страждав, карався по "психушах" і на старість був позбавлений громадянства, порівняв з якимсь виродком Турхулом.

Але, панове, ми на Україні жили надією, що такі люди, як Григоренко, Лук'яненко, Світличні, Кандиба, Плющ, Стус та багато інших будуть множитися у наших лавах. Більшість з них у минулому були комуністи, але життя змусило їх задуматися над долею народу, над шаленою русифікацією України, над її майбутнім. Вони — це сучасні Прометеї, які страждають за наш народ, за Україну. Їм не були страшні тортури, тюрми, психушки, далекі сибірські заслання, довгі розлучення з рідними та близькими. Доля їх гартувала у катівнях і вони не каялися, не просили помилування, не плямили горде ім'я України. Вони відбували довгі роки каторги, верталися у малу зону і знову вели боротьбу за справедливість, за Україну. Вони стали прикладом для всієї української молоді, яка свідомо дивиться на становище, в якому опинилася Україна.

Ми, на Україні, ніколи не чіплялися до "букви", чому Григоренко не виступав за Україну, а порушив питання обездоленого татарського народу. Ми знали, що основа не в тому, за кого виступав і боровся Григоренко, а у тому, що він виступив сам проти монстра-мафії, цього для нас було досить. Ми знали, що прийде час, коли порушать і наше питання — питання бути чи не бути вільній Україні. І дійсно з'явилися наші дисиденти. Ми були горді, що на Україні діють люди, які хочуть, щоб доля нашого народу покращала, щоб нація вижила. Ми раді були, що саме й наш генерал скоро опинився серед цих Прометеїв. Ми раді були за нашу інтелігенцію, яка була вихована в тій системі і прозріла, вони були нашими світилами. Так, то горіли їхні серця у темряві, показуючи шлях боротьби іншим відважним і сміливим.

Ми жили мрією, що таких людей, як П. Григоренко збільшиться у військах, хоч ці мрії досі не здійснилися, бо й Григоренка позбавлено рідної землі та контакту з живою Україною.

Але найгірше ми себе почули, коли довідалися про долю наших дисидентів на Заході.

На мою думку, на Заході, серед нашої громади діють такі сили, що знають лише свої застарілі ідеї, які не вклалися у русло часу. Ці люди не обізнані з дійсним становищем на Україні і марять тим, що залишили 50 років тому. Вони наполегливо дотримуються старої програми боротьби з комунізмом. Ніньовський дуже добре доказав свою сліпоту й повне незнання України під сучасну пору. В особі Ніньовського показаний і провід тієї партії, бо таких статей у фронтівській пресі було сотні. Якби була змога іх читати на Україні, іх би читали з огідою, як читають передові статті "Правди". Дуже подібний стиль писання у цих газетах.

Так, панове, ви ніби стараєтесь догоditи тим, проти кого ви самі вели боротьбу довгі роки. Невже між вами нема людей, які б думали, що творить ваш провід, кому в дійсності з цього користь? Ні, такі люди серед вас є, лиш біда у тому, що у вас диктатура як і в отій останній на земній кулі імперії, де страх висказати правду переборює сміливість опам'ятати старих дідів, що так тримаються проводу-корита. Серед вас є немало людей з вищою освітою, що здібні думати по сучасному, можуть дивитися правді у вічі. Чому ж ви мовчите? Ви ж у вільному світі, де користується всіма правами і свободами. Вам не грозить тюрма чи Сибір, як вашим братам, що залишилися боротися до кінця на Україні. Які кадри ви залишете по собі? Яку славу? Історія осудить справедливо дітих, хто шкодить і шкодив у минулому українській справі. Чи задумувалися ви над тим, скільки можна було б зробити корисного, будучи об'єднаною громадою? А при тому мати авторитет і підтримку відомого на весь світ генерала П. Григоренка. Його заслуги і старання, працю, яку він проводить в обороні України на Заході, трудно описати в одній статті. Але не тяжко собі уявити, яку роботу можна було б розгорнути при згуртованій громаді, використавши авторитет Григоренка. Уявімо собі, що якась із інших націй поневолених Москвою мала б свого стратега, політика, державного діяча, формату П. Григоренка. Я певний, що ніхто б йому не закидав, що в минулому він був комуністом, що служив у ворожій ім (чи в даному випадку нам) армії. Він тими народами був би піднесений на висоту і дістав би всі можливості служити своєму народові за повне звільнення від комуністичної чуми. Інші народи дивляться по державному на таких людей.

Ми на це не здібні. Нам би воскрес Петлюра, чи Тарас мали б причину, щоб ім не довіряти і звинувачувати іх у зраді чи в співпраці з ворогом. Адже відомо, що Великий Кобзар довгі роки жив у Петербурзі і, крім рідної мови, яку він так любив, писав також і російською. Петлюра також видавав у Москві журнал російською мовою. Ці дрібниці були б причиною вашого недовір'я до них. Ви не згадали б ніколи, мабуть, про те, що

викупив з рабства нашого Пророка. У наш тяжкий час ви обвинувачуєте всіх, хто не так думає, як ви. Не довіряєте нікому, всі у вас "комуністи" тільки тому, що вони по сучасному дивляться на ситуацію. З чим же ви прийдете у майбутньому на Україну? Адже там усі так думають, як ви "вороги"-брати. Що ж ви зробите, щоб змінити ситуацію і прихилити вже не відсталих і малограмстних людей на свій бік? Ваші ідеї настільки постаріли, як ваші провідники і вони не приймуться у сучасній Україні. Отже не робіть собі такої "слави". Во ганьба писакам, що займаються шкідливою для всенародної справи писанинкою! Ганьба пресі, яка друкує подібні братобівчі статті! Ганьба проводові, який "викохав" таких садистів-писак! Пам'ятайте, "патріоти", що Україна шанує і любить таких ЛЮДЕЙ, як П. Григоренко, Л. Лук'яненко, І. Світличний, В. Стус, І. Кандиба, Л. Плещ, Є. Сверстюк та багато інших відомих і невідомих героїв сьогоднішньої доби. Так, вони герої сучасної України, від яких беруть приклад тисячі наших земляків на поневолених рідних землях. І всі старання КДБ та інших сил заплямити іхню чесність і справедливу боротьбу приреченні на загибел. Шкідники і очорюючі іхніх кришталево чистих ідей будуть засуджені народом на вічні часи. Так говорить наша історія, так скаже і майбутнє.

Тут я висловив особисту думку про те, з чим мені прийшлося зустрітися на волі: думку новоприбулого українця. Але не помилюся, я думаю, якщо скажу, що це ю думка пересічного українця на Україні.

Микола НЕВІДОМІЙ

ВИСТУПИ ГЕН. П. ГРИГОРЕНКА В КОЛЬОРАДО

Від 26-го вересня до 4-го жовтня генерал Петро Григоренко перебував у Колорадо, де він дав ряд лекцій та доповідей, а також кілька інтерв'ю для преси і телевізії.

Приїзд генерала Григоренка був пов'язаний з відкриттям парку Бабин Яр, яке відбулося 2-го жовтня у Денвері.

27-го вересня вранці відбулося інтерв'ю П. Григоренка з газетою "Денвер Пост". Слідуючого дня з'явилася стаття зі знимкою генерала під заголовком "Тверда лінія супроти Советів побажана". Ввечорі відбувся виступ в Ріджес Каледж. Вечір був спонзорований сенатором Галагром з Колорадо, і були запрошенні студенти політичних наук, професори та голови різних українських організацій зі своїми дружинами. П. Григоренко говорив на тему "Політичне становище Радянського Союзу". Після доповіді були запитання та відповіді. Студентам було присвячено найбільше часу. У середу вранці (28-го вересня) генерал був представлений колорадською сенатові, відбулася зустріч з губернатором Ламом та мейором міста Денверу Федоріко Пеньєм. Також відбулася пресова конференція спон-

зорована сенатором Галагером. Вечером на новинах на 7-му і 2-му каналах льокальної телевізії показували генерала, подавали зміст його промов та його зауваги. Слідуючого дня з'явилися статті в "Рокі Маунтен Ньюз" і "Кольорадо Спрінгс Сан". Так само в новинках різних радіостанцій передавали про приїзд та виступи генерала. В середу вечером, за старанням "Комітету Охорони Прав Людини в Україні" відбувся виступ генерала в Кольорадському університеті в Болдері на тему "Радянський Союз як потенційний ворог людства, а головно Америки". Присутніх було понад 700 студентів, які ставили цікаві запитання. У четвер рано відбулося інтерв'ю генерала з дружиною кольорадського губернатора панею Доті Лам. Інтерв'ю тривало 9 хвилин і було показане у програмі "Дайменшес" у суботу на 4-му каналі о 10-й рано і 5:30 вечером, а на 12-му каналі у вівторок 4-го жовтня о годині 9-ї вечором. На 12-у годину у четвер генерал Григоренко приїхав до Летунської академії у Кольорадо Спрінгс. Це була пора обіду й генерала запровадили до ідаліні. Як тільки він увійшов і по гучномовцю проголосили його прихід з поданням короткої біографії, то чотири тисячі кадетів улаштували йому таку оваци ю, якої ще тут ніколи не бувало. Пополудні відбулася зустріч з генералом Роккісом, відвідини бібліотеки та дві промови. Одна в регулярній класі, а друга для ширшого кола кадетів на тему "Радянський дисидентський рух — зокрема Україна". Така кількість кадетів прийшла почуті генерала Григоренка, що прийшлося переходити в більшу залю. Після доповіді кадети улаштували знов овацию, бо почули з уст українського патріота про справжній стан України та її народу, про те як вільний світ має поставитися до визволення України та допомогти українському народові нарешті стати вільним і рівноправним з іншими народами світу.

П'ятниця була виключно присвячена Летунській академії. Цього дня генерал промовляв на більш професійні теми. А саме: "Радянський погляд на Другу світову війну", "Німецький вояк у Другій світовій війні — радянський погляд", мав дискусію з професорами на тему "Справи Радянського Союзу", а відтак знов лекція на тему "Радянський погляд на Другу світову війну". Це перед полуднем відбулася пресова конференція. На тій конференції була велика кількість різних кореспондентів від преси і радіо з околиць Кольорадо Спрінгс, а також були заступлені три телевізійні станції. Заля офіцерського клубу була переповнена.

Треба підкреслити, що величезний успіх генерала Григоренка не є тільки його особистим успіхом, але успіхом для всіх українців у світі. Це је найбільша і найвизначніша Летунська академія у вільному світі, кадети якої чи не вперше в історії почули правду про Україну від сина України українською мовою.

У суботу рано генерал мав зустріч та неформальну доповідь з питанням та відповідями перед групою американських вояків і офіцерів. Опісля в найбільшій книгарні міста генерал підписував книжки — свої спомини, які тепер явля-

ються єдиним його засобом для життя. Вечером відбулась зустріч з українською громадою і доповідь на тему "Український Дисидентський Рух". Ця доповідь була найбільш зворушуючою, бо генерал говорив про себе, про наші стремління, а головно про тих, що поневіряються по радянських в'язницях та тaborах, на засланню у Сибіру, по закутках та пивницях КГБ, але скоронили чисте українське серце, про тих, кому Україна є дорога.

У неділю, після служби Божої в українській православній церкві, на якій був присутній генерал, відбувся обід, а опісля всі гуртом від'їхали на відкриття парку Бабін Яр, де генерал був головним промовцем. Він підкреслив, що українські патріоти не перестають класти своє життя на вівтар України, і гинуть з рук наших ворогів чи вони були фашисти, чи теперішні комуністи.

Понеділок плянувався як день заслуженого відпочинку для генерала. Але вийшло інакше. Радіостанція Кей О Ей запросила генерала на одногодинне інтерв'ю, де обговорювалася його книжка. Це інтерв'ю відбулося близькуче; кілька днів ім'я генерала Григоренка згадувалося на радіо, звертаючи увагу на відповіді які він давав. Після радіопрограми відбулася чи не найвизначніша подія з відвідин Денверу. На запрошення департаменту цивільної оборони був накрученій 45-хвилинний фільм. Фільм був зроблений у формі питань і відповідей, які порушують важливі справи світових подій, а зокрема визвольну боротьбу повновелених країн. Цей фільм буде розповсюджений по цілій країні.

Такою інтенсивною була праця генерала Григоренка в Денвері. Праця — величезна й члени комітету, які готовали цю програму були свідомі цієї величезної нагрузки. Але на питання генералові, чи це не буде йому забагато, він відповів: — "Що я маю лягти до ліжка та вмирати? Робимо все, що тільки можливо. Нам всім це потрібно".

I генерал працював і може всім послужити прикладом самовіданості ідеї та українському народові. А в середу генерал Григоренко опинився у шпиталі. Чи це було наслідком праці й перевантаження — не знати*. Але вся українська громада Денверу, її сподіяється й інших міст, схиляє голову перед генералом Петром Григоренком з вдячністю та признанням за його працю та відданість українській справі та українському народові. Хай Бог даст йому сил та здоров'я на цьому тяжкому шляху, що він його вибрал.

Юрій Мошинський

* Повертаючись із Денверу, ген. П. Григоренко мав зуяти участь у вівторок 4-го жовтня в університеті в симпозіумі та дати ще одне інтерв'ю репортерам газет. Лікарі університетського медичного центру у м. Лоренс, де перебував на протязі тижня генерал, вважають, що він мав легку форму серцевого припадку.

Бажаємо ген. П. Г. Григоренкові найскорішого повного відуждання! — Редакція.

Сергій ДЕМ'ЯНЕНКО

УНІВЕРСІЯДА З ІНШОГО БОКУ, АБО — “І МИ, ХИМКО, ЛЮДИ!”

Кожні великомаштабні світові спортивні змагання завжди приносять несподіванки. Не обійтись без них і на едмонтонській Універсіяді і цього разу несподіванки виявилися для канадців дуже приємними. На цьому турнірі канадські атлети, спортивно кажучи, вийшли в люди.

Цього разу здобувши 36 медалів, з них 9 золотих, Канада ввійшла в переможну тройку. Це неабияке досягнення, особливо якщо взяти під увагу, що на минулій Універсіяді в Бухаресті Канада здобула лише 3 срібла та 2 бронзи і опинилася на 19-му місці. Але не лише місце на турнірній таблиці та кількість медалів є показником несподіваного успіху Канади. Присутність канадців сильно відчувалась в усіх видах спорту і навіть коли медалі вислизали з рук наших спортсменів це траплялось після запеклої боротьби.

Особливо відчувався поступ у гімнастиці. Хоч у командному заліку канадські гімнасти посіли п'яте місце, зате в пунктах відстали від золотих призерів лише на 3.45 очка. Вже це заслуговує на відмінну оцінку. Цілковитою несподіванкою був виступ Ф. Шартрана на перекладині коли він отримавши 19.85 пунктів вихопив “золото” з рук досвідченого і титулованого Юрія Корольова.

Ще ліпше виступили наші гімнастки — у командному заліку вони здобули бронзу, лише на 1.40 очка відставши від дівчат з СРСР.

Добре виступили й канадські плавці. Канадським героем на блакитних доріжках став Саша Бауман, який здобув два золота і одну бронзу. Особливо напружену була його боротьба з Сашком Сидоренком у комплексному плаванні на 200 м. Лише на останніх метрах суд борець Саша вихоплює золото від жланівця Сашка опередивши його на 1.92 сек. Майк Вест здобув третє золото у запливі на спині на 100 м. Всього на блакитних доріжках канадці здобули 14 медалів.

Небувале досягнення зробили канадські легкоатлети, здобувши 13 медалів. Давид Стін здобуває золото в десятиборстві — одному з найменшомогливіших видів спорту. Г. Лебланк переміг у спортивній ходьбі на 20 км.

Двічі підіймалася на найвищу сходинку п'єдестала пошани тенесистка Джіл Гетепінгтон. Перший раз із своєю подругою Карен Девіс, а вдруге з Білом Дженкінсом.

Але найбільшою несподіванкою була перемога канадських баскетболістів. Перемогти таких сильних суперників як команти Югославії та Сполучених Штатів є неабияким досягненням.

Не лише канадські атлети, але і організатори Універсіяди справилися із своїм завданням дуже добре.

Єдине в чому не дотягли організатори Універсіяди — це в постановці художньо-спортивної програми на відкритті та закритті ігор.

Для українців Канади Універсіяди — 83 була особливо цікава. Ми мали дуже рідку нагоду спостерігати майстерність атлетів України. Це вперше після Олімпіади — 76 так щедро засоби масової інформації заговорили про спортсменів України. Інколи по кілька раз на день підймались посланці України на п'єдестал пошани.

Цього разу команда Радянського Союзу нараховувала близько трьох сот осіб. В її склад входили представники всіх союзних республік, в тому числі 30 атлетів з України. (А повинно бути біля 50!! — Ред.)

Всі хто хоч трохи обізнаний зі спортом не сумнівався що атлети з СРСР посягнуть перше місце у командному заліку, але рідко хто сподівався, що вони заберуть для себе понад 50 відсотків усього “золота”, і збільшать кількість “золота” в порівнянні з Універсіядою — 81 з 38 до 59 медалів.

Збирання “золота” почалось з першого дня змагань, спочатку на гімнастичних снарядах та блакитних доріжках, а потім, вело-трек, шосе, фехтування і наречі в володіннях “королеви спорту”. Закінчили збирання воторполісти та Тамара Бикова — представниця Приозів'я, яка під有价值 риску змагань вигравши 59 золоту медалю та встановивши новий рекорд універсіяд. Вона подолала висоту 1.98 метра.

У змаганнях з гімнастики абсолютним чемпіоном Універсіяди, не без початкових труднощів, став Юрій Корольов. Командне золото з ним поділили Володимир Артемов, Олександр Погорелов та львів'янин Степан Марцинків.

Серед гімнасток найкраще виступила ростовчанка Наталія Юрченко. Наталка здобула 5 золотих медалів виступаючи в одній з найтяжчих програм світу.

Напружена боротьба відбувалася на водних доріжках в “Кінгсмен акватік центр”. На відмінно виступили в плаванні також представники України.

Найкращий світовий результат сезону показав Олексій Марковський в запливі батерфлем на 100 м. Сергій Фесенко здобув золото в батерфлії на 200 м. В естафеті 4 x 100 м. вільним стилем разом з москвичем Сергієм Смирігіним в переможний квартет також входять Володимир Ткаченко, Сергій Красюк та Олексій Марковський. Успіх чоловіків в естафеті повторив жіночий квартет у складі Тетяни Курнікової і трьох Ірин — Ларичевої, Сергієвої та Герасимової. Вони позбавили американських дівчат їхньої традиційної першості. А 4 x 100 м. комбіновану естафету виграють Лариса Білокінів, Ірина Герасимова, Тетяна Курнікова та Лариса Горчакова. Перед тим Лариса Білокінів перемогла в стометровій брасом...

Але не на всіх змаганнях вирішувались переможці за допомогою фотофінішн. Легендарний Володимир Сальоніков не мав собі конкурентів. Легко, з добрым результатом виграє ви 400 м. вільним стилем. Бронзу виграє наш земляк Святослав Семенов.

Зголом приступає В. Сальоніков до своєї коронної 1500-метровки. Незвично було дивитися під кінець запливу на ці змагання — пливів собі Володя сам, як король водних доріжок, а десь да-

леко позаду решта змагунів... Після Едмонтону Сальоніков поїхав на змагання до Лос Анджелоса де знов здобув перемогу поломавши за одне свої власні попередні світові рекорди. Також в Лос Анджелосі, здобувають перші місця Сашко Сидоренко, Святослав Семенов, Сергій Красюк, Володимир Ткаченко, Сергій Фесенко.

В легкоатлетичному турнірі збір золота розпочав металник молота 26-літній аспірант з Києва Юрій Тамм, а бронзову медалю виборов його земляк з дніпропетровщини Юрій Пастиухов. В той самий день відзначилась металниця диска Наталія Охріменко (сробло) яка в останній день змагань здобуває бронзу в штовханні ядра, а її землячка Наталія Лисовська виборює золото.

Чудово виступила подвійна чемпіонка фіналів Спартакіади — 83 киянка Марія Пінігіна. Вона здобуває золото в бігу на 400 м. та в естафеті 4 x 400 м.

Не можна було не милуватись виступом Марії Пінігіної — її скромність, порівнюючи невисокий ріст для цього виду спорту, жіноча граціозність і ніжність, спокійна зосередженість перед стартом, а потім ... старт, вибухова швидкість, уперта цілеспрямованість і перемога...

В газетній статті годі перечислити всіх медалістів в легкій атлетиці, але не можна не назвати Катерини Смірнової, що перемогла в семиборстві, та Катерини Фесенко, що дістала золото на дистанції 400 м. з бар'єрами.

Цікава картина склалася в велосипедній гонці у чоловіків — одинадцять гонщиків фінішувало з одним часом. Лише фотофініш назвав кращим італійця Серджіо Скріміні, а другим — харків'янину Павла Мужицького...

На вело-треку чудово виступили гонщики з Естонії Еріка Салумяе та Олексій Доценко. Командну перемогу здобули фехтували-шаблісти у складі киянина Олександра Винника, львів'янині Сергія Міндригасова, Сергія Корягіна, Євгена Цухло та Євгена Пайчадзе, а командну "бронзу" здобули шпагісти у складі яких було три представники України: Володимир Соколов, Сергій Алєнін та Ігор Кучерявий.

У перемогу ветерполістів чималий вклад зробив львів'янин Павло Прокопчук. Це також була остання подія Універсіади — 83 в якій отримали золоті медалі представники України.

Вражений таким чудовим виступом атлетів України, закортіло мені довідатись як пописались українці Канади. Надів окуляри, взяв величезне побільшуоче скло і почав нишпорити по списках збірної Канади. Довго шукав, але крім волейболіста Тараса Данилюка серед призерів не знайшов нікого.

Чому не в пошані спорт у нашої молоді. Бакхус користується більшою увагою ніж королева спорту. А як би було добре, щоб слова одумівського маршу "наші будні — розгорнена книга, наше св'ято — спортивний майдан" стали віддзеркалювати дійсність.

Але, на жаль, нема на спорт часу — провідники молодечих організацій переобтяженні творенням "великої політики" та підготовкою чергових "забав" (pub-nights).

Сергій ДЕМ'ЯНЕНКО

САТИРА І ГУМОР

Ол. ШПИЛЬКА

ПЕРША ЛЮБОВ

— "Така лиса хороба, а про свою першу любов згадує!"...

(Ганна Колесник у розмові із автором)

Можливо, що нахил до згадок — ознака старости. Звичайно, що я любив і мене (значно рідше) люблено, але ніщо так не врізалося у пам'ять, як перша любов. Я вперше закохався коли мені було років десять, а може й одинадцять. Вона називалася Валентина, була русявою, рум'яною, із довгими заплетеними кіосочками.

З природи соромливий я крадькома кидав оком у її бік, зідхав і червонів, спійманий на поглядах. Я також мріяв і ворожив на ромашці: "любить-нелюбити?".

Із початком війни кудись понесло її, покотило і мною: відступ, наступ, Сталінград, "вся грудь в орденах", окопи, катюші, Берлін, прорив фронту, тaborи ДП, Австралія, Перу, Торонто.

У неї склалося простіше: відразу до Канади прибула, — родина, діти, внуки. І ось несподівана зустріч! Де поділася моя соромливість і стриманість!.. Схватив я Вальку при чоловікові, дітях і внуках у своїй міцні обійми...

— Валька!.. Невже це ти? — запитую.

— Олексо!.. Ти цілком не змінився, коли б не тисина!..

Довго ми з нею пригадували юні дні, друзів, вчителів. Признався їй у першому палкому коханні...

— І я тебе любила — відповіла Валентина, опустивши свої гарні, великі очі. — Може діти наші... поберуться, — промовила на прощання.

Повертаючи підземелькою я збуджено нотував віршем (у мене це легко йде):

Я стискую руку білу
Отак, як колись було...
Це скільки вже літ пролетіло,
Це скільки ж води утекло!
Ми — іншими зовсім стали,
Лиш небо — таке ж голубе.
А як я... любив тебе...
— А як я... тебе кохала...
— Кохала? Невже — кохала?..
— Любив. Та невже — любив?
— Так чом же ти не сказала?!

— Так чому ж ти не говорив?!
Валя зім'яла в жмені
Краєчок густої коси.
Чую: "Дочка у мене..."
— Дочка? А у мене — син.
... Буває все на віку.
Час — недаремно лине.
Може, твою дочку
Син мій колись зустріне.
Може, ітимутъ діти

Пліч-о-пліч в житті своїм...
Та тільки — ніхто у світі,
Ніхто не розкаже їм,
Ні люди, ні клени опалі,
Ні небо оце голубе,
І як ти мене кохала,
І як я любив тебе.

— Як тобі сподобалася моя поема? — запитавсь я її при першій нагоді.

— Хіба ж це ти написав?..

— А хто ж?

— Віктор Вікторович Соколов!.. Наш земляк із Кіровоградщини...

— Який — "земляк"?! Ми ж з тобою у Житомирі виростали!..

— Бог з тобою!.. У якому Житомирі?..

— Може й справді це було на Кіровоградщині..

— спробував я відсвіжити пам'ять, але Валька наступала, перешовши на "ви":

— Може ви Віктор Соколов?!..

— Я також поет... .

— Ви — баламут!

— Я — закоханий, — кажу.

— Не морочіть мені голови!

— Ви — моя перша любов!

— I — остання! ... лиса біда!

ЩО ПИШУТЬ ІНШІ

ВАВИЛОНСЬКЕ СТОВПОТВОРЕННЯ

(А. З.) Біблійна легенда говорить про людей, які задумали збудувати у Вавилоні високу, аж до небес, вежу. Бог розгнівався на задум вавилонців і змішав мови будівників, щоб вони один одного не розуміли й не мали змоги збудувати вежі.

Коли придивитися до публічного, як світського, так і церковного життя української діаспори, яка ось уже добрих кілька десятків років "будує" українську державу, хоч-не-хоч приходить на думку "вавилонське стовпотворення". "Змішання понять мови" українців у діаспорі справді таки повело до того, що ми один одного не розуміємо. Говоримо нібіто тією самою українською мовою, говоримо нібіто про ті самі речі, а на думці в кожного з нас що інше..

Ми всі говоримо про Україну, та, говорячи про неї, не всі цей самий предмет маємо на думці. Для одних Україна — це Галичина, для інших — Волинь, ще для інших Полтавщина, Донеччина, Сіверщина, Київщина тощо. Провірмо себе: чи говорячи про Україну, маємо на думці всю географічну українську територію, з її етнічним і напливовим населенням, з її сучасними реаліями, отже фактом, що проти України — сила Москви, що люди в Україні мусять жити днем сьогоднішнім.

Ми всі говоримо про український патріотизм, та, коли б можна було провіріти лумку того, хто про нього говорить, то виявилось б що для одного — український патріотизм буде з додатком

"православний", для іншого "католицький", "галицький", "наддніпрянський" та хто його знає ще який. Однаке одностайного, однозначного, беземоційного, забарвлення поняття "український патріотизм" у нас, на жаль, немає. Є любов до батьківщини, відданість своєму народові, готовість для них на жертву і подвиги, але часто під кутом якогось політично-партійного "ізму".

Не інакше у нас і розуміння демократії, добра нації, питання правопорядку, "культу вождівства" і багато інших у західному світі науково визначених термінів... (...)

Не нарікаймо надто на русифіаторів і польонізаторів, що надають термінам нашої мови різного політичного звучання, а перш за все подивімось на себе. Викорінююмо лихо, починаючи від себе. Хай про наші вислови і дії майбутнє покоління не скаже, як про "аввілонське стовпотворення".

(*"Новий шлях"*, 1 жовтня 1983)

У ВІННІПЕГУ УСПІШНО ВІДБУВСЯ XIV КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ КАНАДИ

7-го-10-го жовтня, в готелі Вест Інн відбувся XIV Конгрес Українців Канади з участию понад 650 делегатів і гостей. Конгрес вшанував пам'ять жертв Великого голоду в Україні 50 років тому в неділю, 9-го жовтня. В протестаційному поході взяло участь понад 6 500 українців.

Після промов єпископів — Владики Василія Федака з Української Греко-Православної Церкви і Владики Мирона Дацюка з Української Католицької Церкви, які відправили Соборну панахиду за душі жертв великого голоду в Україні, — промовляли представники Уряду з Оттави, прем'єр Манітоби Говард Пол, який виголосив надзвичайно добру промову; посадник міста Вінніпегу Білл Норрі проголосив, що величний пам'ятник жертвам великого голоду буде поставлений на центральній площі міста — майдані міської ради. Проект пам'ятника, що його виконав мистець Роман Коваль, вже прийнятий.

Недільну демонстрацію завершено увечорі у найбільшій залі міста зворушливою інсценізацією театру "Заграва" з Торонто під заголовком "Апокаліпсис Голоду". На залі було 2.000 глядачів.

XIV Конгрес Українців Канади закінчено переворотом президента КУК Івана Новосада на чергову трирічну каденцію. На Конгресі було роздано 33 Шевченківські медалі заслуженим громадським діячам.

На Конгрес Українців Канади мав приїхати з Оттави міністер фінансів Марк Лялонд, але він в останній хвилині відмовився, і уряд прислав його заступника Роя МекЛорена, який говорив, на жаль, не до речі, тому делегати вислали кілька сот особистих протестів до Оттави. Конгрес Українців Канади теж запротестував у телевізійній мережі Сі-Бі-Сі проти її звіту, бо в цьому звіті було подано, що голод в Україні півстоліття тому був "у наслідок посухи", а не з політичною метою влаштований штучно червоною Москвою, щоб винищити свідоме українське селянство.

"Свобода"

МОЯ ВІДПОВІДЬ КРИТИКАМ "НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ"

Дорогі і любі критики! Всі ваші думки і зауваження читаю, вас шаную, але не згоджуєсь. На Україну я їздила. На це в мене є усі докази, включно з прозірками, де ми з Христею і в Карпатах, і в Львові. Все, про що описала, ПРАВДА. Найменшої пригоди видуманої немає. Багато розмов, які подала, були майже дослівно такими.

Одні з критиків висловилися, що їздити можна лише з групою. За Канаду й Америку не знаю, але з Австралії можна подорожувати без групи, туристом. Так само подорожували: англійка, яку зустріла у Львові та українці й американка з Венецуели. Звичайно, що всі міста і кількість днів були зазначені на наших квитках. Їх я вибирала із списку міст, які туристам дозволяється відвідати. В університет мене провела мила львів'янка, з якою я познайомилася. Вона запропонувала показати мені місто. З нею ми були в Шевченковім Гаю (музей під відкритим небом), у Палаці Щастя, де разом з молодими і гістьми зайдли до залі, слухали всю церемонію і навіть зфотографувалися. Коли ми з нею зупинилися біля Університету ім. Івана Франка, вона згадала, що закінчила його декілька років тому.

— Хочете зайти до середини? — запитала.
Я згодилася.

— Ідіть мовчкі за мною, — порадила вона, і ми зайдли. Ходили по сходах і коридорах хвилин п'ятнадцять. Я й не знала, що це було таке велике досягнення!

На село перший раз поїхала, приставши до однієї туристки, яку родичі везли до себе на день у гости. Вони прийняли мене, як рідну. Спершу вся рідня в них зібралася, а потім возили й водили нас до інших у гости. Були на цвінтари за селом (з якого теж маю прозірки), знайшли старосту і той одчинив церкву і тут зробили декілька чудових прозірок. Пізніше ця туристка, приїхавши додому повідомила мене, що всі її фільми на кордоні "спалили". В подяку за все, я послала їй фото з нашого гостювання у селі. Собі половина з них заставила, отже тут теж докази маю.

Друга моя подорож на село відбулася автобусом. Просто купили квиток і поїхали. Все це у мене описано: і про те, як автобус ламався, і про крадіжку грошей у крамниці.

Якщо хтось гадає, що написано все це для ефекту, то помиляється. В описі подорожі пишу тільки, як було.

А от у Почаєві нам "не пройшов номер", як кажуть в Україні. Затримали і оштрафували. А мої знайомі туристи, день перед тим Почаївську Лавру одвідали і з захопленням розповіли мені. Власне ця їх розповідь і спокусила мене, теж туди податися. Люди їдуть до родичів чи знайомих на села та в інші міста автами, потягами, автобусами. Це робиться з дозволу і без дозволу. Любов до рідних сторін, до рідні, сильніші від страху. І ніякі заборони чи кари їх не спиняте.

Про те, що їхати "вільно", я ніде не писала, навпаки, підкреслювала, що робиться це на власний ризик.

Все я описала, як бачила, і відчула. Звичайно всіх зустрічей і розмов не згадала. На цьому постраждала "атмосфера". Нічого, аби не люди. Інші поїдуть, може, опишуть більше. У Києві теж все, що писала, так і було. І "ангел охоронитель", і відвідини редакції. Властиво ніякої редакції я не бачила, лише у кімнаті, куди привіз мене "ангел охоронитель" зустріла людей, які пропонували мені, що повезуть по селах, у Канів, на могилу Христиного батька, але я відмовилася.

Про зустрічі із знайомими і родичами, майже не писала, із відомих причин. А от ви, любі критики, пойдете і, вернувшись, все опишете. І "атмосфера" буде, і все інше...

Може хто чекав від мене геройських вчинків, але я демонстрації не лаштовувала, політичних промов не виголошувала, — це багато легше робити тут, закордоном. З мене досить було таскати валізи на потяг та з потяга, а часом, траплялося, аж до туристичного бюро на станції. Але не осоромила себе ніде, не була хамелеоном, совість чиста. Побувавши шість тижнів на Україні, я не рахую себе експертом і не можу з певністю сказати, що комусь могло, чи не могло статись. Пишучи про подорож, була свідома, що мушу відповісти за кожне своє слово. Бо брехненою світ обійдеш, а назад не вернешся! Це моя філософія. Світ тепер малий. Багато людей іде провідати рідних, писати брехню чи "фантазію", нікому не раджу. Зразу усі побачуть і розточують. Мені дивно, що стільки людей скептично поставилися до подорожі, мовляв, фантазія. Для мене виглядає, що "буйну фантазію" виявляють якраз мої критики. І я гадаю також, що вільна преса, це не значить, що на когось можна говорити, що заманеться.

Недавно прочитала у пресі, що одні туристи, будучи в Україні, були в Почаєві і відвідали Почаївську Лавру. Потім вернувшись, вони показували свої прозірки з Лаври, які викликали в усіх захоплення. Тому начальникові, що нас не пустив до Лаври, я ніколи не пробачу. Прощаючись, спітала як його ім'я. Він відповів. — А ви, що мемуари будете писати? Було болісно, що свій же земляк так зробив! Ну хай оштрафував, але чому не дозволити оглянути Почаївську Лавру, ні навіть знадвору фотографувати? А тому, довідавшись, що хоч комусь вдалося, я зрадила. Як не мені, то іншим повезло!

А судячи з логікі моїх критиків, виходить, я і інші, мусили б казати бач нам не дозволили, а як же їх пустили, тут справа не зовсім чиста... Люди добри, — схаменітесь! Робиться і гірко, і смішно. Так давно поїхали здому, а звички й досі "домашні" лишилися.

І все це мене наводить на згадку: коли вели до міліції у Почаєві, душа моя "потерпала", а ро-

зум гадав, — це буде матеріал до моїх вражень з подорожі. Так і тепер. За всі наклени, що незаслужено сипляться на мене, прикро і боляче, але в той же час, інша частка моого мозку гадає: це добрий матеріал на наступну гумореску.

Подорожніх "путівників", на жаль, не мала, щоб використати. А шкода, бо шість тижнів зливи вражінь створюють проблему, коли хочеш загадати назви, історичні події, що пов'язані з тими містами. Кинешся пригадувати, і отут би й пригодився той "путівник". Змогла лише дістти малу книжечку про Гоголівський музей, який відвідала у Великих Сорочинцях, та про Київ книжку купила. Але використала з них лише декілька назв. Про Хотин і Кам'янець-Подільський дістала дати і назви з енциклопедії. Згадала, як піднявшись на стіну фортеці, дивилася у бійницю і слухала розповідь провідниці. От і вирішила все уточнити. Так само звернулася до енциклопедії коли дійшла до Полтавського бою. Треба було згадати дату і хто був із Мазепою, а хто проти. Я гадаю було б соромно, коли б подала це з пам'яті невірно. Полтавський музей і шведську могилу відвідала я не вперше. Ще дитиною батько водив мене і розказував. Та ще згадала кілька рядків опису Києва з "Кайдашевої сім'ї" Нечуя Левицького, якого саме читала.

На кінець, декілька слів за приказки.

Пишуть, що "захаращую" ними оповідання, що вони нецікаві. Приказки — це народня мудрість, оборони не потребують. Критики дають "пояснення" чому я їх уживаю. Деякі, досить грубо, роблять "психоаналізу". Що ж, кожен судить по собі. Я шаную чужі думки, але в данім разі, — "на колір і смак товариш не вся". Я рахую, що приказки — наші мовні скарби. Що вони зникають з нашої мови на еміграції. І, зрештою, вживаю їх, бо люблю їх і, гадаю, ними найкраще висловити почуття чи якусь ситуацію. Подорожуючи по Україні отримала від знайомих, книжку Гуцала "Позичений чоловік". Вернувшись, прочитала. І от саме мета автора була популяризувати українські приказки. І я певна, він не єдиний на Україні, інші теж це свідомо роблять. І не лише приказок, але й багато чудових, запашних слів помалу зникають із щоденного вжитку. І, думаючи це, я зраділа, що хоч нас розділяють континенти, схітогляди, і напевне багато іншого, але любов до рідної мови, приводить до того самого висновку.

Щож до мистецького боку описів, цілком згожуюся, можна їх було написати цікавіше і краще! Але, як кажуть, вище себе не скочиш.

З пошаною
Леся Богуславець

"ВСЬО РАВНО"?

Кожна держава має на своєму державному прапорі емблему країни, цебто якийсь знак, який символізує дану країну. Комуністична безбожна червона Росія, як на глум, обрала "серп і молот". То дуже гарна емблема, яка повинна репрезентувати

робітника і селянина. Але під тією чудовою емблемою — кров і ридання робітників і селян. Понад сім мільйонів селян-хліборобів, які тим серпом збирали хліб, замордовано голодом, спеціально влаштованим комуністичною владою при чудовому урожаєві ... Дияволський плян під золотим серпом був виконаний з "честю"...

Молот — символ робітників, якими червоний кат заповнив Камчатку, Сибір, змусивши їх будувати міста, працювати у лісах на сплаві дерев, та інших дармових роботах, де недоживлені люди відходили на той світ, який був єдиним порятунком від страждань під "чудовою емблемою молота"...

Але це ще не все. Зараз безбожний червоний молот мас новий "винахід" — психушки, у яких садовлять ментально здорових людей, з яких роблять хворих... А легковажний світ вірить червоній пропаганді і тим погіршує життя обездоленим народам, під глумливою емблемою "серп і молот" і сам котиться у червону безодню...

Дивно! Колись Російська Православна Церква викликала нашого гетьмана Мазепу за те, що Гетьман добивався вольностей і прав для свого українського народу, за те був "предан анафімі", (проклятом) а нині червоний, безбожний, російський комуністичний диявол, зліквідував церкви, відкрив атеїстичні інститути, а росіяни, про це мовчать і в дні Православія не "предають анафімі" безбожного антихриста...

Один росіянин, старий емігрант сказав "мене всю рівно, какая Россия — чорная, белая, красная лиж бы була могучая"...

Н. М. (Австралія)

(закінчення зі сторінки 20)

Робили ми прогулянку по Дніпрі невеличкою групою моторовим човном. Поряд зі мною сидів один із моїх нових друзів, Віктор. Був це звичайний робітник-слюсар. Хлопець досить освічений, добрячий і довірливий (а може то тільки до мене). "А я вам правду скажу, як думаю. Я слухаю радіо "Свобода", звичайно так, щоб ніхто про це не знав. Я уявляю, як там живуть люди. А в нас у владі бандити. Обдурили людей, захопили владу і гессподарюють так, щоб ім було краще, а не людям. А ми мусимо мовчати, бо що ми можемо зробити? Жити ж нам треба?"

Я слухав його і думав: ось яке дорогое для людини життя. Вона може перетерпіти все,, пристосуватися до найгірших умов, аби тільки жити. Цю саму думку, тільки іншими словами, сказала Оксана Іванівна в одному своєму листі, який вона писала мені з України: "Я маю багато гарних друзів. Усі вони такі, як і я, — оптимісти. Ми всі однаково дивимося на життя. В житті ми бачимо все тільки добре, а те, що недобре, ми стараємося не помічати".

Чую голос обурення: "А треба помічати і боротися, от що!"

Так... боротися... Але не всі народжуються героями, і не всім хотілося б бути в психушці чи гинути в Сибіру.

КОРОТКО ПРО "НОВІ ДНІ"

... Дуже цікавий спомин "Чорногузи" ("НД", вересень 1983), бо я теж, як був "пацаном" любувався спостеріганням бузьків. Але.. але треба було подати примітку, що мова тут про бузьків чи лелек, бо в "Галилії" ніхто не відає, що за звір "чорногуз". І назва ця **непристойна**, бо по "галилейськи" це звучало б "чорнодуп", бо гузно, гудиця означає частину тіла, що на ній сидиться! Чи не краще було б подати називу спомину "Лелеки" (а в нотатці бузьки), щоб народ хрещений зрозумів про кого йде реч?

Та це так, приватно, прошу цього не подавати до друку!

Д. І.

Лиш прізвища Вашого не подаю, шановний читачу, а лист таки надрукуювати треба. — Ред.

Замість квітів на свіжі могили бл. п. Марії і Дмитра Харченків висилаемо пожертву на "Нові Дні" в сумі 20 дол.

Усім їх дітям, друзям і землякам висловлюємо наше щиро сердечне співчуття, а їм обом бажаємо щоб канадська земля була легкою! Вічна їм пам'ять!

Друзі Марія і Степан Федосенки

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ "НОВИХ ДНІВ" (10/83)

Б. Мигаль, Оттава, Канада	\$100.00
Б. Євтушко, Ошава, Канада	35.00
Мар. і Ст. Федосенки, Торонто, Кан.	20.00
В. і П. Логини, Гамільтон, Канада	20.00
Райса Садова, Гамільтон, Канада	20.00
Марія Ганіна, Філадельфія, США	15.00
I. Коблаш, Австралія	10.00
Варвара Бакало, Бруклін, США	10.00
Віра Петренко, Норвегія	10.00
I. Ткач, Гамільтон, Канада	10.00
o. М. Пишиненко, Англія	8.99
В. Попко, Австралія	6.00
К. Любарська, Австралія	6.00
Ол. Штихно, Лашін, Канада	5.00
Варвара Радченко, Монреаль, Кан.	5.00
С. Глушко, Торонто, Канада	5.00
А. Кіріченко, Торонто, Канада	5.00
З. Питляр, Маямі, США	5.00
В. Марич, Едмонтон, Канада	5.00
М. Кушнірік, Гамільтон, Канада	5.00

Австралія

О. Ковальський	20.00 австр. дол.
Г. Дворцовий	11.00 австр. дол.
С. Кіт	11.00 австр. дол.
Г. З. Дуденко	6.00 австр. дол.
В. Бондар	5.00 австр. дол.
К. Спасько	4.00 австр. дол.
I. Шестовський	2.00 австр. дол.

Щире спасибі всім за допомогу

Редакція і адміністрація "Нових днів"

КОНЦЕРТОВЕ ТУРНЕ ПІЯНІСТА РОМАНА РУДНИЦЬКОГО

В липні місяці приїхав до Австралії з Америки з концертovим турне піяніст-віргуоз проф. Роман Рудницький (це вже його 22-ге турне по Австралії).

Його концерти відбувались по всіх головних містах і менших, де є музичні організації, він також давав відкриті лекції для піяністів при консерваторіях і часом такі лекції демонстрували по телевізії.

Його лекціями зацікавилась молодь, а тому маєстра знову запросили консерваторії дати такі лекції на слідуючий його приїзд до Австралії через 2 роки. Маєстра Рудницького запросили провадити іспити градуантів в університетах Аукленду та Мельбурну.

Кульмінаційним концертом був виступ в залі Сіднейської опери при участі двох тисяч слухачів, де він виконав рапсодію Рахманінова в супроводі симфонічної оркестри.

В Мельбурні 14-го серпня ми мали велику пріємність прослухати його блискучий концерт в українській домівці в Ессендоні.

Чудова різноманітна й цікава програма і така відповідна до вимог певного слухача — публіка була захоплена виконанням його кожної точки!

Піяніст Р. Рудницький — винятковий талант: краса чутливої душі з невичерпним джерелом мистецької творчості в передачі змісту сюжетів різних творів композиторів, при зберіганні індивідуального стилю: то така світлозора музики Моцарта, яка легко сприймається слухачами, але тяжко дается досконало передати піяністам (та й співакам!) своїми складними музичними пассажами, щоб зберегти "моцартівське" легке звучання мелодії; то ніжна й тепла музика Шуберта — словена красою образів природи з джурчанням струмочків і плеску води, що так майстерно передається "магічними" пальцями чутливої душі мисця; то могутня музика Ліста, де поміж бурхливих звуків проходить стрічкою краса чудової мелодії музичного твору.. Цими трьома композиторами була заповнена перша частина нашого концерту.

Друга частина розпочалась класичним твором українського композитора Д. Бортнянського "Sonata in B Flat", а наступною була грандіозна композиція Антона Рудницького (батька піяніста) "Variations On A Simple Theme, Op. 38 (1963)" — то спокійна й ніжна, то темпераментна, чи героїчна з силою експресії сповненою красою повноти й співзвучання акордів, з легкою вмонтованістю українських музичних елементів із скарбиці народних мелодій, що робило в цілому винятковість своєрідного українського стилю.

Цим високовартісним твором збагатилася українська класична музика, а син композитора виконав її неперевершено залишивши незабутнє враження слухачам.

На закінчення слідували чудові речі Шопена викликавши таку бурю оплесків, тутотіння ніг, та вигуків "біс!", "біс!" і таким способом примусили дорогоого гостя три рази виконувати на "біс" і це були такі прекрасні речі: "гуцульський танок" — муз. А. Рудницького, "Прелюдія" — муз. Дебюсі, "Рапсодія" — муз. Ліста.

Довго оплескувала публіка стоячи, як вислів глибокої пошані і вдячності великому майстрству музичного мистецтва Роману Рудницькому!

Друга частина концерту була знята на кінострічку для висвітлення в телевізії 22-го серпня.

На превеликий жаль, в наших домівках в Австралії такого рівня концерти дуже рідко відбуваються.

Хочу сердечно подякувати від всіх українців в Австралії — присутніх на концертах піяніста Романа Рудницького за його чудові концерти, які нам дали таку душевну насолоду!

Д. Любарська
Мельбурн-Австралія

КОРОТКА ДОВІДКА ПРО Р. РУДНИЦЬКОГО

Про Романа Рудницького та про його незвичайні концертні успіхи доводилося читати й чути ще коли йому було 14 років. Уже тоді він збирав до 4 тисяч слухачів у великих залах театрів Америки, свою ерудицією і надзвичайною грою він захоплював і отривував як найвищу нагороду символічні золоті ключі міст.

Звідки зродився такий талант, яке середовище висунуло його на передову лінію музичного світу? Пожодить омана Рудницький із славної плеяди діячів мистецтва. Батько Романа — Антін Рудницький, родоз із Західної України — видатний музикант, композитор, лектор музикознавства, автор кількох праць на теми музичного мистецтва. Мати — Марія Сокіл — оперова співачка, родом із Запоріжжя. Брати Антона Рудницького — Іван та Михайло і сестра Мілена — всі відомі постаті в українському світі, в історії.

Народився Роман Рудницький біля Нью-Йорку. Помітивши в синові музичні здібності, батьки дали йому музичну освіту. Почав навчатися маючи чотири роки, а в 7 років почав виступати на кону з грою на піяніно. У віці 14-15 років уже був чарівником музики, і своєю грою захоплював і зворушував тисячі слухачів.

Роман Рудницький одружений, дружина німкеня, співачка але добре розмовляє й українською мовою, дітей — Оксану та Дем'яна — теж навчають української мови, що варто б наслідувати деяким нашим панам, що в рідній хаті цураються своєї мови. Тим часом Роман Рудницький, мандруючи по світі, скрізь підкреслює своє українство, дарма що народився в Америці.

Дякуючи своєму геніальному талантові й працьовитості, він дістав не одну високу нагороду. Від Америки він брав участь у фестивалі ім. Чайковського в Москві, а звідти, дякуючи клопотанням його рідні — письменникові Василеві Соколові та його синові фільмовому операторові Юрієві Соколові — дістав дозвіл і відвідав Україну, зокрема Харків, Київ, Львів, де концерти були в вужчому закритому колі для запрошених представників мистецьких кіл.

ЗАСІДАННЯ ФУНДАЦІЇ КАТЕДРИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ У ТОРОНТО

Щорічне засідання директорів Фундації Катедри українських Студій в Торонто відбудеться 2 листопада.

Директори фундації Катедри заслухали звітів: Ігоря Бардина, президента фундації, і Василя Керелюка, скарбника.

Під час засідання-бенкету директори познайомляться з д-ром Степаном Величенком, молодим істориком, який одержить першу по-докторському стипендію Едварда Шраєра.

Ця стипендія, у висоті 5,000 дол., буде вручена д-рові Величенкові на спеціальній церемонії 16-го листопада.

На засіданні директори також заслухають звіту д-ра Павла Р. Магочого, професора Катедри Українських Студій, з його недавньої поїздки в Україну.

Проф. Магочі брав участь у Дев'ятому Міжнародному Конгресі Славістичних Студій у Києві.

Протягом 4-місячного туру по Австралії та Новій Зеландії він дав коло 25 успішних концертів.

Дм. Нітченко

НОВИЙ РОМАН Ю. КОСАЧА

Вид-во М. Коця в Нью-Йорку видало нову книжку Юрія Косача "Сузір'я Лебедя".

"Сузір'я Лебедя" — це сага одного українського козацько-дворянського роду на Правобережній Україні на тлі знаменного передгрозя світової війни 1914-1918 рр. Події роману відбуваються на Волині та пов'язані з багатьма політично-сусільними проблемами, істотними для українського суспільства як у той час, так і нині.

"Сузір'я Лебедя" — твір автора романів "День гніву", "Еней і життя інших", драматичних творів "Облога", "Дійство про Юрія Переможця", "Ворог" та багатьох інших, — з'являється після 30-річної перерви і знаменує новий етап у творчості цього українського письменника на чужині.

Видавництво М. Коця вважало доцільним видати ті твори автора, значення яких становить цінний вклад в українське письменство. Письменник і митець живе не для сьогоднішнього дня, а для суцільності процесу української культури. Видавництво підготовляє до друку дальші, ще не опубліковані твори Юрія Косача.

Ціна книжки 10.00 дол ам. Замовлення слати до:

V-vo M.P. Kots
231 E. 14 St. . .
New York, N. Y., 10003
U.S.A.

ІМПРЕЗИ В УНІВЕРСИТЕТИ ТОРОНТО

14-го ЛИСТОПАДА о год. 7:30 ввечорі в РЕЛІГІЙНОМУ ЦЕНТРІ відбудеться ПАНАХИДА за жертвами великого голоду в Україні 1933 р., а о год. 8:30 ввечорі у ЗАКС Галерії (СТОНГ КОЛЕДЖ), відбудеться відкриття ВИСТАВИ фотографій і документів про голод. Вистава триватиме до 18-го листопада. Години галерії від 11:00 до 4:00.

15-го ЛИСТОПАДА о год. 7:30 ввечорі у залі КУРТИС ЛЕКЧУР ГАЛ "F" відбудеться ДОПОВІДЬ "Го-

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

лод в Україні 1933 р.: причини й наслідки". ДО-
ПОВІДАЧ: Професор Богдан Кравченко.

16-го ЛИСТОПАДА о год. 4:00, у залі РОС 137
відбудеться ДОПОВІДЬ "Захід і голод в Україні
1933 р." ДОПОВІДАЧ: Марко Царинник. Також ві-
део-фільм "Інтерв'ю з М. Магаріджом"

17-го ЛИСТОПАДА о год. 7:30 вечорі, у кімна-
ті "СІЛЬВЕСТЕРС" у СТОНГ КОЛЕДЖІ, відбудеться
ЧИТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ ПРО ГОЛОД В
УКРАЇНІ. Читатимуть: Марко Царинник і Марта
Горбань-Царинник.

ДО СТОЛІТтя УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО РУХУ

Постання першої української жіночої організації
у Станиславові у 1884 р. під назвою "Товариство
Руських Женщин", яку очолила Наталія Кобрин-
ська,уважається за початок українського жіночого
руху. Союз Українок Америки плянує гідно від-
значити століття змагань української жінки до рів-
ноправності та досягнень у ріжких діланках су-
спільного життя.

Для здійснення цього пляну намічено передрук
"Першого Вінка", який вийшов у Львові у 1887 р.
за ініціативою і редакцією Наталії Кобринської при
співпраці Олени Пчілки. Альманах став бібліогра-
фічною рідкістю.

Бастуну статтю з інформаціями про появу "Пер-
шого Вінка" і про його творців, як теж примітки
о працьову д-р Ляриса Онишкевич.

Вийдуть також прозірки до історії українського
жіночого руху, з відповідним текстом, і спеціаль-
не число "Нашого Життя" у квітні 1984 р., присвя-
чене століттю українського жіночого руху

Виставка рідкісних книжок, жіночої преси до-
віснінніх часів, документів і знімок історичного
значення відбудеться в часі ХХ Конвенції СУА у
травні 1984 р.

Союз Українок Америки звертається з проханням
до громадянства, зокрема жіночтва, допомогти у
збірці і збереженні матеріалів до історії україн-
ського жіночого руху, а саме: давніх видань, зні-
мок та інших матеріалів, що ілюструють працю
окремих жінок і жіночих організацій, починаючи
від вісімдесятих років минулого століття аж до кін-
ця другої світової війни.

СУА буде вдячний за дарунки до архіву жіно-
чого руху, однаке, на бажання власників, зобов"я-

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

Петро Волиняк. КИЇВ — Читанка для 3-ої кляси
4-те видання. Ціна 3.00 дол.

Петро Волиняк. ЛАНИ — Читанка для 4-ої кля-
си 4-те видання. Ціна 3.00

I. Бережний. УКРАЇНСЬКА МОВА. Початкова
граматика української мови. Ціна 3.00 дол.

Д. Чуб. СО ТІС ІС АВСТРАЛІЯ. 112 стор.,
в м'якій оправі. Ціна 3.50 дол.

В. Винниченко. МІЖ ДВОХ СИЛ. Драма на
4 дії. Ціна 2.00 дол.

Г. Костюк. ВИННИЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА.
280 стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.

УВАГА! Просимо до замовлення додати 15%
на поштову оплату.

Вижче подані книжки замовляти в адміністрації
"Нових днів"

зується звернути знімки та всі інші матеріали
після скопіювання їх.

Матеріали висилати на адресу:

Ukrainian National Women's
League of America, Inc.
108 Second Avenue
New York, N. Y. 10003

ОФОРМЛЕННО НОВУ РЕПРЕЗЕНТАЦІЮ УКРАЇНЦІВ У США

Першого жовтня ц. р. відбулася у Вашингтоні
 установочна конференція Української Американської
 Координаційної Ради, членами якої стали майже
 всі українські організації в США, які не могли
 погодитись з тим, щоб українську американську
 громаду репрезентували представники тільки однієї
 політичної групи (ОУНр під проводом Я. Стецька),
 що на останньому конгресі взяли контроль над
 УККА. Як відомо, майже дворічні намагання на-
 ших Владик та інших відповідальніх діячів пола-
 годити конфлікт, не довели до бажаних наслідків
 через безкомпромісівість теперішніх керівників
 УККА.

Головою нової централі УАКР обрано голову
 Українського Народного Союзу д-ра Івана Фліса.